

HONDARRIBIA

42. Zenbakia

UDAL EUSKARA-KONTSEILUA

60 pta.

1990. Abendua - 1991 Urtarrila

J. Sagarna
90

AURKIBIDEA

AZALA, Javier Sagarazu	
Aurkibidea	2
"Guziyak Eguberri On", Mayi Iza	2
Oharak	2
Elkar zoriontzeko eskubidea,	
Martin Iturbe	3
Klaudio Otaegiren Gabon kantak,	
Txomin Sagarazu	3
Nork bere erara, Lourdes Zubeldia	4
"Potoiak eta buyak", L. Zubeldia	4
Hiru Erregeak greban, Martin Ugalde	5
Gabon lehiaketak	6
"Belen Bibientea", Tx. Sagarazu	7
BLAGAN —	
Javier Sagarazu, Tx. Sagarazu	8
Euskaltzaleen Biltzarra eta Otaegiren	
Omenaldia, J.A. Letamendia	11
Demografia	16
Berriz ere Klaudio Otaegi,	
Juan San Martin	17
Gaztaria erriak pin-pan, J.J. Lapitz	17
LEHIAKETAK —	
Piru-Miru lehiaketa	18
VII Literatur lehiaketa	19
"BORDARI" SARIA —	
"Lore zuriaren ipuin beltza",	
Jesusmari Mendizabal	20
"Monke", Martxel Mariskal	24
"Beti berdin", Joseba Olaskoaga	27
"Gorputza urpean eta arima zueruan",	
Mikel Belloso	28
"SATARKA" SARIA —	
"Argiarekin amets", Arantxa Lasalde	29
"Negar egin nuen", Haritz Altuna	29
"Otzurak jaten ohiko putzueta",	
Martxel Mariskal	30
"Izkututako ametsak", Sara Martinez	31

GUZUYAK EGUBERRI ON

Honako hauek dira aurtengo Gabonetako Ikuskizunean kantatuko diren bertso eta koplak, Surbestako partaide den Mayi izak idatzitakoak:

I. SARRERA:

1. Biyotzez ongi etorri urbildu zaitzen denaki zertara elkartu gero mundu guziyak badaki.
2. Antzerkiya eginez agertuko dugu emen Augustoren garayan gertatu zena Belenen.
3. Herodes gaxtua zen agintariya Judean lurralde ura zagon erromatarran mendian.
4. Denbora oso luzian egondu ziren juduak erri arrotzaken mende ezin altxatu buruak.
5. Miñon espero zuten Mesias bat etortzia eta salbatzale onek askatasuna ekartzia.
6. Historia guziko gertaera aundiyeenak ezkerotzikan antzi ezintzayona iñori.
7. Ume bat jayotzia zen gertaera ori ezkerotzikan antzi ezintzayona iñori.
8. Au ola izandu zen Augusto enperadoriak agindu zituelako enpadronatzet-legiak.

II. JOSE ETA MARIA:

1. Orduan Jose eta Maria bizi ziren Nazareten, eta aritzian soldaduari kartan tzeukana esaten, Augustok eman tzuen agindu aren berri izandu zuten.
2. Galileen bizi baziren ere Jose etzen an jayua; au ikastian bertan utzita itze, zerra ta mailua, Nazaretetik Belen aldera artu zuten abiyua.
3. Belenera juan tziren aguro naiz aurdun egon Maria, eta bertako toki guztian eginta re eskaria ostaturik etzuten arkitu oraindik bete gabia.
4. Iñon tokirik etzagon eta umia, berriz, binan, eta azkenian atxen artzera gelditu ziren gabian errukittuta norbatte utzi zien estalpe batian.

III. AZKENA:

1. Au izan da guziya gaurkotz bukatu da antzerkiya; aspaldiko arte oroitut dugu aspaldiko istoriya.
2. Gure sayuan azkenian eta Surbestan izenian eskertu nai tuiz izan direnak emen gurekin lanian.
3. Gaur onara etorri zaitzen denaki eskerrikasko iya aukeran izaten ttugun onelako beste asko.
4. Ume andre eta gizon iñor tristenk ez egon gure partetik izantzazute guziyak Eguberri on.
5. Erregiak inllan bostian bueltan etorriko gera; iñork nai badu gu ikusteko berriro badu aukera.

Argitaratzailea: Euskara Kontseilua.
Inprimategia: Rogelio Fernández
 Juan Arana, 27, Iruñ.

Fotokonposaketa: OROTEX
 Avda. Salis, 19 - bajo - Iruñ
Legezko gordailua: SS 122/86
Prezioa: 60 pezeta.

OHARRAK

TXANDAKO OKINDEGIAK

Abenduak 23: MARTINEZ
 30: ARRATIBEL
Urtarrilak 6: GARMENDIA
 13: MARTINEZ
 20: ARRATIBEL
 27: GARMENDIA
Otsailak 3: MARTINEZ
 10: ARRATIBEL
 17: GARMENDIA
 24: MARTINEZ

Arratibel,
 Zubieta Kalean 64.19.75
Garmendia,
 Santiago Kalean 64.11.36
Martinez,
 Kale Nagusian 64.12.12

EUSKARAZKO MEZAK

Egunero arratsaldeko 6etan
 Portuan.
 • LARUNBATETAN
 Arratsaldeko 6etan (haurrentzat)
 Portuan.
 7,30etan Portuan.

• IGANDEETAN
 Goizeko 8,30etan
 Betherranen.
 Goizeko 9etan Amuten.
 Goizeko 9,30etan
 Guadalupe.
 Goizeko 11etan Portuan.

"ELKAR ZORIONTEKO ESKUBIDEA"

Gizakiok ditugun hainbeste eskubideren artean, Eguberri-aldian elkari "ZORIONAK" emateko dugun eskubidea izango da, zalan-tzanik gabe, zabalaren eta ugarien betetzen dugun eskubidea.

Hainbeste zipiritin mikatz gizakien ahoi daniela ikusten dugun honetan, atsegiña eta pozgarria izango da, hemen eta han, batak bestearekin, hitz gozo eta xamur hori esaten diola entzutea: "ZORIONAK".

Kalez kale eta etxetx etxe Gabon kantak oihukatzea dugu, garai hontan elkari ZORIONAK emateko erabiltzen dugun bide bereizi eta aukeratua. Besteak beste, aberatsa zaigu gure Herria, Eguberriari dagozkion kantu, abesti eta musika doinu ugarietan.

Eguna argitzeaz batera, begiak ireki ezirean bezala, hor hasiko zaizkizu, bikoteka, laukoteka... herriko neska mutikoak, joan den urtez geroz guztion oroimen kutxatilaen isi-

Giro jator hau sortuko duten ume eta helduen oroimena alde aurrez besarkatuz, elkari ZORIONAK emateko dugun eskubide hori orrialde hontan txertatu nahi nuke.

Nik ere, elkarrentzat originahia egun hauetan pizten duten gizaki guztiekin bat egin, eta, gure haragitasun mugatua berdinkatu zaigula aitortzen dudana Jainko Seme Gizon egiñaren izenean, hermitar guztiei eskeintzen diet ZORION hitzez jantziriko ongi-nahi apala.

Aldi berean, pozez onartu nahi nuke, beste guztiek oihukatuko duten ZORION hitza, eta gonbidaketa bereizi bat egin nahi nieke, Gabon Gauean kaleratuko diren talde abeslari guztiei:

Bi etxe irekiak dituzue herrian, edozein egunetan ager zaitezten zuen kantu eder hoiek kantatzera: Hondarribiko ZAHAR ETXEA, alde batetik; ELIZA, bestetik.

KLAUDIO OTAEGIREN GABON KANTAK

Duela hilabete batzuk Juan SAN MARTINEk aldizkari honetan bertan (SAN MARTIN, J., "Klaudio Otaegi Hondarribiko maisua", Hondarribia, 35. zenb.) Klaudio Otaegiz mintzatu zelarik, adierazi zuen egokia izan zitekeela Eguberri garaian maisu zegamarraren "Gabon kantak" gogoraraztea. Otaegiren mendeurrena aurtien ospatu dugunez, (omenaldiaren berririk beste omenaldetan), eta eskaltzainari jarraituz, baliatuko gara bertso honiek argitara emateko.

SAN MARTINEk zioen, bertso hauek 1885ean argitaratu ziren, *Euskal Enria* aldizkariaren XIII. alean, 542. orrialdean.

Ortografia bere garaian erabilitakoa da, moldaier dagokionez bost zortziko titi ditugu, **KLAUDIO OTAEGIKOAK** sinatuta heldu da, eta bere balioa batez ere historikoa dela esango genuke.

GABON KANTAK

Pozet eta kontentuz,
Oso zoraturik,
Arkitutzen zazkigu
Biotzak beterik:
Ez da kristadadean
Izango umerik,
Atsegintasuna gaur
Senti ez duenik.

Echola otz batean
Belengo errian,
Aurcho polit bat zaigu
Jaio gau-erdian:
Dutenean jakindu
Arzaia mendian,
Chiról joka etorri
Dirade abian.

Atozte, alchatuta,
Guziok kalera,
Soñu gozoak jo ta
Gogoz kantatzera:
Jainkoaren Semea
Zerutik lurrera
Etorri da, Luzbelen
Kateak austeru.

Aingeruchoak ere
Dirade etorri,
Soñu arrigarriak
Joka ta kantari:
Seaskacho batean,
Begira aurrari,
¡Alabantzak!, diote,
Betiko Aitari.

Goazen bada korrika
Guziok Belena,
Poza eta pakka
Dakarziengana;
Eskerrak biotzetik
Ematera aurrena,
Eta gero maitatsu
Laztan bigun bana.

tasun apalean gordetarik eduki ditugun kantu alaiak hazetartatzen.

Eskutan dakarten zorro sakona noraiño betekote ote duten ametsa umeen buruan dantzan; bikote edo laukote gehiegirik ateko kirriña jotzen dutelako, ezin gorde gure etxekoandrea satietuek ezpain-bihurria eta buru-eragiña.

Horrelakoxeak ditugu ate ondora datozkigun ume txikiak: "alaitasun albistea pozik zabalitzen duten herri-aingeruak, eta sakela diruz beteak atsegin zaien lurtar ameslariak".

Goizaldeak arratsaldeari eskeintzen dio oihuturaren zuzia, eta, ilunabarrean, gazte eta helduek burututako abesbatzak nabarmen-tzen zaizkigu, bi eta hiru abotsetara abestuz.

Umeen kontuak direla diruditen gauza asko ditugu helduek, barruan daramagun haur txikiaren eskabideari amor emanaz, kale zabaleraiho ateratzen ditugun giza-ondasun betirikoiak.

Hospitalean bihurtu dauden zaharrena-ga agertzeak duen garrantziaz jabetu, bertara joanaz bakarik jabetu liteke bat. Jai-giro guztien erdian, burutu ezazue, poztasun eta alaitasunez gure zaharrak betekote dituen egiteko hori.

Elizak ere beste atek irekiak eta zabalik dauzka, nahi duzuen guztiok edozein igandetan ager zaitezten; atsegin izango zait zuen abots garbiak entzutea elizkizunaren abeslariari.

HONDARRIBIA aldizkariak eskeintzen diadan aukera onartuz, hermitar guztioi "ZORIONAK".

Besteri "ZORIONAK" emateko eskubidea, eta, besterengandik datozkidan "ZORIONAK" onartzeko dudana eskubidea, lege jatorrez bete nahi nuke nik ere, EGUBERRI ZORIONTSU, URTEBERRI PAKETSU!!!!

Martin Iturbe

“POTOIAK ETA BUYAK”

Joan den udaran, bi arrantzale zahozen elkarriketan hondartza inguruan, eta, nahiz berengandik hurbilegi ez nintzen, oso garbi entzun zuten nere belarriek, haien abots bortizek zerabilten gaia. Honela esaten zion bat besteari: “Aizak, hi, biak horroko horri. Bi potoi afiakuk ez tik ta hurayek agertu bial”. Eta bestek: “Hatik, konturazten bayaz han korrika baki den forma gaxtoko hareri, nonahiko tuyek tik, holako beyik, ta eztuk lotzatzen”.

Hitz horiek bukatzearekin gurutzatu nintzen, nere farrak guzia entzun nuela salatzen zuelarik, eta niri zuzenduta jarraitu zuten: “Ala ezazu, ba? Oi la o! Huk ikuxi barrak”.

Nere ibildaldian galderak eta erantzunak etortzen zitzaizkidan burura. Zergatik ote, pertsona batek hainbat gauza eder eta ikusgarri izanik, “bi potoi eta buyetan” bakarrik ezarri begiak?

Beste pentsamentuen artean hauxe etorri zitzaidan.

Gizon harrigarri eta interesante bat egokitu zen behin gure etxean ikustalditxo bat egitera, hain xuxen, Aita Alejandro Labaka, Beizamako semea, Aguariko-n obispo eta mihiolari zegoena. Tagaeriko basati talde batekin harremanak lortu zituen, eta berriro beste basati talde batengana hurbildu zenean, 1987ko ekainaren 21ean lantzaiz joserik hil zutena.

Gure hizketaldian hango argazki batzuk erakutsi zizkidan eta nik ere, bi arrantzale haien modura, galdetu nion: “Baina, larro bixirik ibiltzen zerate?”. Eta serio erantzun

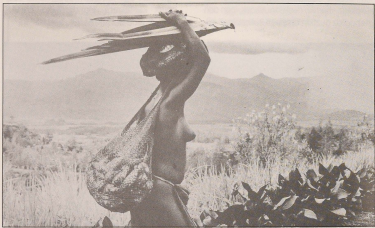
zidan: “Hau dek hau! Noski baietz! Ez didazu galdetu nolako zaittasun eta eragozpenak dituzten bizitzeko, eta guk haiengana hurbiltzeko. Bakarrik, larro bixirik ikusteak harritu zaitu. Ba, jakin ezazue zuen begi-bihotzak basati haiek baino zikinagoak dituzuela. Ez dezazuela uste gai honetan beren sentipenak animaliek bezala agertzen dituztenik. Beren bizilaguna aukeratzan dutenean, maitasunezko hartu-emanak egiaztatzen, sasi-larretara joaten dira maiteki, bi-bien axola bezala”.

Gizon hark, errealtate gogor hura eza-gutzean ondoxko ikasi zuen egite baktokari zor zaion balioa ematen. Berarentzat, guzien gainetik pertsonaren duintasuna edo ohorea zegoen. Orduan, hau lortzeko, zer axola zuen

larro bixirik ibili beharrak, gai honetan basati haiek guk baino askoz garbiagoak bazituzten beren begi-bihotzak? Haren gorputz hilaen argazkia ikusi nuelarik, zartatu egin zitzaidan bihotza: dena zauritua, larro bixirik edo hobeto esateko “kunbi” izeneko gizon basatien jakkeraz, esan nahi da, gerritik gizonaren ezaugarriari soka xoil bat lotua. Hurra oparia!

Guk, ordea, mende luzeetako “kultura” eta gaurko askatasun okerrarekin begi-bihotzak zikinduak dauzkagunok, denbora luzea beharko dugu oraindik sortu gintuenak jantzi zizkigun “potoi eta buyak” begi garbiz ederresteko.

Lourdes Zubeldia

NORK BERE ERARA

Egunak erabat laburtu dira... mendiko txori kantaria aspaldi xamar jetxi zai-gu behera... zerua maiz xamar kopetulin agertzen zaigu, eta teilatuetaiko tximinietatik ateratzen den ke txuriak hotz dagoela salatzen digu. Agerpen guzti hauek, bihotza kizkuraturik, uxatu ezinezko denborak berriro beste urtebete bat ebatsi digula kontura arazten digute.

Baina ezbehar guzi hauen aurrean ezin gara zafratuak gelditu. Neguko ilunpearen erdian, laino tartean bada ere, hortxe agertzen zaizkigu Gabon Izarra,

festak, eta hauek berekin daramaten sentibiltate eta berexitasuna. Berdin zaio fededun edo agnostikoa izatea; baktokak bere sentimenduen arabera mila modutara ospatuko dute.

Batzuek edanez ittoko dituzte hutsunezko sentipenak, arrazoi solarren mugatasunak sortutakoak, edota inguratzen dituen neurri-gabatasunak sentiarazten dien txikitasi-narenak.

Ez gaituzte batere harritu behar jokaera hauek, ez bait zaio errega gizonari garbiegi

ikusten ez den bide moldagaitzean pausu zuzenez ibiltzea.

Badira ere Gabon Izarraren argiarekin beren bidea garbi ikusten dutenak eta horren berotasunari esker, bihotza gainezka, poza eta maitasuna agertuko dituztenak. Maitasun hitz ederra dugu, noski, lagunik onena, askotan amets lehor edo utopikoa iruditzen bazaigu ere; nik behintzat ez dut aurkitzen lagun hobirik bizi-biderako, ez eta Gabon zoriotsuak igartzeko ere.

Lourdes Zubeldia

HIRU ERREGEAK GREBAN

Guk lagun bat dugu Kopenhaven-en.

Hondarribiatik urrun geratzen den hiri hau, baina hango Karl adiskidea hemendik sarritan pasatzen denez, zazpi urte beteak dituen gure biloba Nikolak, Abalzisketa non dagoen ez badaki ere, azkar bilatu eta aurkituko dizu mapan Kopenhaven: Hondarribia dagoen Europako mapa bertan, gorantz bere hatz txikiarekin itsasertza jarraituz irila pilo batez inguratua aurkitzen duen arte.

Garai urrun zen hori, baina orain haurrek ase egiten dituzte irudimen modernoak lagun honelako bidaiak hatz erakuslearekin.

Joan den urte arte ez zuen hain gora inoiz begiratu, baina orain!...

Joan den urtean zer gertatu zen?

Banoa horretara.

Gure hiru erregeak, Gaspar, Meltxor eta Baltasar, herrira egiten duten sarrera berezia dela badakizute; iluntzean itsasoz ere heltzen ikusten dituzte haurrek... eta gero, gaua ondo beltzen denean etxeko lehoietatik opariak nola demontre sartzen dituzten, hori haurren misteriozko pentsabideetatik pasatzen da no-labait.

Al, zein ederra den haurren Erregetako magia!...

Kopenhaven-eko Karl, gerra garaian exilatuak nire lagun Mauxion semea da; Mauxio gerrondoan hemendik gu bezala irten, gero hiri hartako alaba batekin ezkondu eta bost seme-alaba izan zituzten. Kamoliari bezala egin zuen lan urtean, eta zaharkitu zenean seme gazteenari, Karl-i pasa zion kamioia. Hemendik aita, nire adiskide mina, pasatzen zen bezalaxe ohitu da Karl gaztea ere Madrilko bidean hemen noizbehinka gertatzen, bisitatu.

Igaz hemen bazkarian izan genuen abenduaren erdialdera, eta haurrei jostailu bana ekarri zien: sei urteko Nikolari kamioi urdin luze horietako bat, eta bi urteko Garaziri penpin zoragarria, eta Erregetarako gorde genizkien. Eguna heldu zenean, geuk balokan jarri eta haurrek berebiziko harrera egin zieten hurrengo goizean.

Batez ere mutikoak, hemen ez baitago marka honetako kamioirik!.

Karl-eri joan den udan egin zigun bisitaldian hau esan genionean, agindu zigun, mutikoaren zalelasuna halakoa bazen, aurtengo Erregetarako irten berria zen marka bereko eta trailer eta guzti izugarri ederra zen bat ekarriko zioia; hala esan zuen orduan, eta geroztik bi aldiz pasa eta gogorazi digu bere eskaintza.

Oraindik abenduaren erdialdera delitu gaitu telefonoz, esaten prest zeukala Errege-

tako eginduko ziguna, eta Gabonak ondoren izango genuela Hondarribian.

Gabonak heldu eta harrez gero zai geratu gara gu biok, erregeak guretzat bailira bezalaxe; zeren eta ez da gure ilusio bakarririk, geu izan gara mila aldiz Nikolari eskatu diogunak aurtengo Erregeei joan den urteko marka bereko kamioia, baina handi-handiago bat, eskatzeko!... Halaxe idatzi du mutikoak eskutitz polita, marrazki eta guzti, bota du buzoira abenduaren 4ean ohitura den bezala postariak astoz heldu denean. Hala, eta hurrengo egunean, urtamilak bost, gauri, telefono deiarren zai-zai gaudela...

Heldu aurretik beti deitzen baitu Karl-ek Hendaiatik edo Irungo Aduanatik, eta ez du deitu... Gure Nikola aspaldi bere lagunekin kamioiaz besterik ez du hitzeginen, eta etxean goizetik gauera beste hizpiderik ez!... Gaur iluntzean etorriko dira hemengoak, usarioa denez gero, laster joan behar dugu denok Hiru erregeak herrian sartzen eta gero murrutxo estalpetxoan bere eskeintza egiten ikustera, eta oraindik Karl-en berririk gabe!...

Telefona!.

Alaba izango da berriz, Donostiatic, hau ere geu bezain arduratsu baitago... Eta ez, Karl bera da!... eta, zera, Bordelen geratuta dagoela goiza ezkerro, horko kamioiaren greba bat dela kausa, eta egun pare bateko kontua izango dela... Karl bera ere urduri... mutikoari esateko, Erregeak greban daudela, ulertuko duela, hainbeste gauza telebista ikus-entzuten duten haurrek hauek edozero sinesten dutela gaur eta...

Eta egia da...

Baina hemendik ordu pare batera hemengoak, hemengo Gaspar, Meltxor eta Baltasar, sekula santan greba bat egin ez duten hemengo erregeak, hor agertuko dira!... Arazoa hau da: Garazirena konpontzea, hiru ur-

te, erraza da, baina zer ezango diogu azken aldian honetan hain txinxito portatu zaigun zazpi urteko gure Nikolari?... Nork argituko dio gertatuko!...

Honek hamar, hogeil, buelta eman dizkit buruan, loak ezin hartu ni... Garazi txikia erraz konponduko dugu, baina... Amona bera ere lotan duen arnasik gabe dago, ez diot sumatzen, hau ere zerbaiten beilan dagoela badakit!...

Atea entzun aurretik amonaren ukalondoak esnatu nau, gero jaiki naiz abiadan, eta ate ondoan zai geratu naiz... bai, izenez deitu nau norbaitek, irekitzen dut atea eta han dago eskaileretako argitan blai lidoa laguna gemiraino heltzen zaien pakete karratu baten ondoan...

"Ixo"... egiten dit berak, "hau Bordelen eman zidak Ximun-en semeak, kamioi-erak, hiru bilobarentzat dela eta gaur goizean bertan, heldu bezain laster, hiri entregatze-ko... Oraindik ez nauk etxera joan, lehenengo hau xeue egin diat"...

- "Zer ordu duk?... galdetzen diot.

- "Goizeko lauak"...

- "Karl bera kamioiaren greban dagoela eta..."

- Bai, baina hirekin telefonoz hitzegiri eta gero ezagunen bat ikusten ote zuen zai zegoea autopistaren sarreran... neuk, Bordelatik kotxez nentorrela, ikusi egin diat bera eta agurtu!... (Erregeak non nahi daude!...)... Bero, bete diat agindua... gabon!..."

Utzi dugu kamiointzarra balkoian...

Amona eta ni ez gaitu orain loak berehala hartuko!

Martin Ugalde

UDAL MUSIKA ESKOLAK, HONDARRIBIKO UDALAREN BABESPEAN ANTOLATUTA 1990KO ABENDUAN OSPATUKO DEN GABON KANTEN JAIALDIRAKO BALDINTZAK.

1.- Jaialdia bi zatitan banatuko da:

Lehenengoa kanporaketa izango da eta Ama Guadalupeko Ikastetxean burutuko da Abenduaren 22an, goizeko 10.30etan.

Talde bakoitzak, baldintza hauekin batera doan kanta eta berak aukeraturiko duen beste bat abestu beharko ditu.

Kultura Kontseiluak izendatuko duen Epaimahaia gehienez ZORTZI TALDE aukeraturiko ditu lehenengo saioan parte hartzen dutenen artean.

Bigarren saioa abenduaren 24ean, arratsaldeko 5etan burutuko da Udaletxeko Arkupetan eta aurreko saioan hautatutakoek bakarrik hartuko dute parte.

Demagorrezko kanta eta beurek aukeraturiko beste bi abestuko dituzte, hauetako bat behintzat talde horrek lehenengo saioan abestu gabekoa izango delarik.

2.- Lehiaketa honetan, 16 urtez beherako neska-mutilak osatutako Hondarribiko taldeek parte har dezakete, talde bakoitzak gutxienez HAMABOST ABESLARI izan beharko ditu eta zuzendariarekin nahiz gabe aurkez daiteke, abenduaren 20ko 13 orduak baino lehen Udaletxeko Bulegoetan izena eman beharko duelarik.

Abesbatzek baserritarrez poxpolifaz edo arrantzaiez jantzita joan beharko dute.

Abesbatzak zuzendarik balu, honек ere beste abeslari batzuekin ezarritako baldintzak bete beharko lituzte adinari dagokionez.

Norberak aukeraturitako kanta instrumentuen laguntzaz kanta liteke, baina demagorrezkoa, partitura adierazten den moduan egin beharko dute, ahots bakarrean edo bertan aipatzen diren ahots guztietan.

3.- Taldeek izena ematerakoan, kide guztiak izen-abizenak eman beharko dituzte, lehenengo saiorako aukeratu duten kantaren kopia aurkeztu beharko dutelarik.

Era berean, parte hartu ahal izateko, jaialdiaren lehenengo saioa hasterakoan eta hautatutakoak bigarrenaren ere bertan egon beharko dute.

4.- Epaimahaiaren ustez baldintza hauek zuzen betetzen dituzten partaide guztiak ondoko gabonsariak emango zaizkie:

- 10.000 pezeta eta oparia lehen saioko partaideei
- 15.000 pezeta gehiago bigarrenaren ere parte hartzen dutenei.

HAURREN OLENTZEROA

Partaideek, abenduaren 24an, goizeko 11.30etan, Udaletxeko Arkupeko ondoko espalioan lerrotatuta egon beharko dute beuren Olenztzerok.

Talde bakoitzak gutxienez zortzi haurrez osatuko da eta bere izena adierazten duen

GABON IZAR EDER...

HITZAK: LONDRES ZOBEBIA.
MUSIKA: JOAN BUSTO.

ezaugarri bat eraman beharko du.

Epaimahaia ondokoek osatuko dute: Jabier Sagarazu, Iñaki Arzak, Juan Jose Lapitz eta Jose Grazenea Jaunak.

Taldeak kalitatearen arabera, sariak 3.000 pezetatik 12.000 bitartekoak izango dira.

HONDARRIBIKO UDALAK ABENDUAREN 24RAKO ANTOLATU DUEN OLENTZERO LEHIAKETARAKO OINARRIAK

1.- OLENTZERO LEHIAKETAN parte hartu nahi dutenek, Udaletxeko Idazkaritzan izena eman beharko dute eta gurdien ezinbesteko gaia Olenztzerok izango da, bizi-duna nahiz irudia. Izena emateko epea abenduaren 19an amaituko da.

2.- Epaimahaia, Jabier Sagarazu, Iñaki Arzak, Juan Jose Lapitz eta Jose Grazenea Jaunak osatuko dute, abestia kontutuan har-

tu gabe baloratu beharko dutelarik. Epaia apelaiazina izango da.

3.- Izena eman duten ordena berean hartuko dute parte. Jaizubia, Amute eta Mendeluko taldeek izan ezik, zeren eta hauek urrutiko bizi direlako lehenengoak izango bait dira.

4.- Lehiaketa honetan emango diren sariak hauek izango dira:

1. 50.000 pezeta eta oroigarria
2. 45.000 pezeta
3. 40.000 pezeta
4. 35.000 pezeta
5. 30.000 pezeta
6. 25.000 pezeta

5.- Lehiaketa honetan partaide izateko OLENTZERO eta bere taldeak abenduaren 24ean, ARRATSALEDKO 6ETAN Udaletxeko Arkupetan aurkeztu eta bi abesti aurkeztu beharko dituzte euskaraz, bata OLENTZERO eta bestea beurek aukeraturitakoa.

BELEN VIVIENTE REN INGURUAN

Hondarribian egun hauetan *Belen viviente* aipatzea gehienentzat ezaguna den zer-bait aipatzea da. Beti, edo noizbait, gubixenez, ezagutu den ekintza horietako bat baitugu. Eguberrietan kantari talde, karroza, Olentzero eta erregeekin batera gure paisaiaren partalde bihurtu baita, hori bai, urte batzutan bai, beste batzutan ez.

Orain dela hiru urte SURBESTA taldeak, Gabonetan kantatzeko (ez Gabonetan bakarrik, Santa Ageda bezperan ere bai, adibidez) biltzen zen koruak pentsatu zuen ohitura hori indar berriz bere gain hartzea, eta martxan hasi zen aspaldiko partez.

Aurten ere ohitura bihurtzen ari zaigun hori jarraituz, ekingo zaio abenduaren 25ean eta urtarrilaren 5ean.

Baina zenbait alderdiren berri eman nahian, eta batez ere, hasiera-hasieratik eta gaur arte parte hartu duten guztiei eskerrak eman nahian, hona zenbait lerro gaiaren inguruan.

IZENA

Izenak beti izanarekin zerikusia duelako hori aski ezaguna dugun arren, orainagoan ere aipatu beharra dago, ezinbestean, izenburuan bertan ikus baitzekugu erdarazko *Belen viviente* erabili izan dela ekitaldi hori izendatzeko. Guregana, euskaraz aditzen gurenean ere, erdarazko izena etorri da, eta beste izenen berri ez dugunez, pentsatu dugu euskaraz bataiatzea.

Horretarako jo dugu euskal literaturaren historiari eta tradizioari ezaguna den GABONETAKO IKUSKIZUNA proposatu dugu, horrelako ekitaldiak izendatzeko aski egokia delakoan. Beraz, gure aldetik, nahiz eta ez izan behin betirako, Gabonetako ikuskizuna izango da orain arteko *Belen viviente*, euskaraz ari garenean, behintzat.

HISTORIA PIXKA BAT

Bagiratu bat ematen badiegu aurreko urteei Hondarribian horrelako ekintzak burutu dituen jendearen lana ikustea posible da. Aurreko eginalari horietan, eta gaur arte, hiru aldi berezi ditzaugu: *Belen viviente* baino lehenagoko saioak, *Belen Viviente*aren lehenbiziko aldia delako gurek, eta 1976.az geroztik.

LEHENAGOKO SAIOAK

1954-55 inguruan hasi zen *Oargi* elkar-ta Hemandadeko arko azpian pertsonenez osatutako jaiotza antolatzen. San Jose, Ama-berjiria, haurra eta idi-astoak ageri ziren, Kale Nagusiko kanta-lehiaketaren ondorio talde ezberdinek Portura behetitzen zirelarik bertan kantatzen. Zortizitan hasi eta ordu bete irautzen zuen. 1965-66an harriesetan hasitza-rekin batera bukatu ziren lehenbiziko aha-leginak.

LEHENDABIZIKO ALDIA

1965-66an hasi zen *Belen viviente* gaur egun oraindik ere egiten den tokian: harriesetan. Bultzatzailea CIT ("Centro de Iniciativas Turísticas") izan zen eta antolatzaileak Juan Jose Lapitz, Manuelto Etxebeste, Felix Urdanpilleta, Alberto Lasa eta beste zenbait. Aipatzekoa gertatu zen Felix Urdanpilleta eta Amuteko auzokoen lana, beste guztien partaidetza ere izugarria izan zelarik. Garai hartako dekoratuak eta gidioa dira gaur egun, aldaketa tiki batzuekin, oraindik erabiltzen direnak.

Egunei dagokionez, lehenbiziko emanaldia Gabon egunean izan zen. Normalean, ordea, honako egunotan egiten zen: Eguberri eguna, hurrengo igandea, Inoxente eguna, Urte Berri eguna eta Errege Bezpera. Emanaldi batzuek euskaraz izaten ziren, beste batzuek, gaztelaniaz. Testuak dagokionez, 1968an Juan Jose Etxaideren testuan oinarrituz Radio San Sebastianeko aktoreekin grabazioa egin zen.

Aldi hau 1976an bukatu zen.

1976.AZ GEROZTIK

Urte horren ondorioz izan ketu dira, sueltan, zenbait emanaldi, baina jarraipenik gabekoak izan dira; guk dakigularik Institutuko zenbait ikasle eta antolatzaileak.

1988.ean Surbesta taldea hasi zen arduratzen emanaldi hauetaz. Udaren Kultura Kontseiluaren babespean eta Udaren zerbitzu teknikoaren lankidetzaz ezinbestekoarekin. Ezinbestekoa ere gertatzen da urtero parte hartzen duten musika-talde, koro, dantzari eta Errege Kabaletaren laguntza.

Oraingo honetan berrikuntza modura aipatuko ditugu kontalari arrola egingo duten bertsolarien lana (ikus beste orrialde batean honetarako propio listatutako kopia eta bertsoak) eta emanaldian zehar ekintza ugarietan parte hartuko duten pertsonaien egiteko ezberdinenak.

Eguberri egunean eta Errege Bezperan badugu elkarrekin egoteko parada egokia: ez gaildu aukera goxo hori!

SURBESTA TALDEA

JAVIER SAGARZAZU

Bere estudiara sartu bezin pronto, parez pare, Hondarribiko grabatu batean erreparratu dugur paretan, marko baten barrenean, kristalak babestuta, Hondarribiko plaza *fuerte* XVIII. mendean. Deus galdetu aurretik erantzuna: *bai, hau nik egindako kopia bat da, Madrilén da orijinala.*

Javierren izaera ezagutzen hasiz gero hori dugu ezinbesteko erreferentzia: Hondarribiari dion mailtasuna. Eta mailtasun hori ez da mugatuko grabatu batera, ez da bukatzen dituen grabatu eta argazki kolekzio guztiekin, ez da agortzen bere kaskoa dela eta egiten dituen proposamenetan.

Guzti hori matalazaren hari-mutur bat besterik ez da. Hortik tiraka hasiz gero ageri zaigu Javier Sagarzazu pintorea. Txingudi eta inguru guztia milaka aldiz, eta denetan diferente, agertzen duena, Javier Sagarzazu irakaslea, margogintzaren lehen eta bigarren pausak ematen jende mordoskari lagundu dion maisua; edo Javier Sagarzazu musikazalea, txistuari eta klarinetari ordu ugari eskinita musikalarik handienaren obrek atseginez asetzen dituna.

Esana ziguten igual ez zuela ahots lodiz hitzegingo, ez zela ahobetez mintzatzeko, biziñ aski izandua da lehenbiziko hari muturrari tiraka hasitzea bere hiltz jarloaren aberastasunaz jabetzeko.

BIOGRAFIA-ARTE ZALETASUNA

Biziaren lehenengo datuek Kale Nagusia-rekin eta bar Manolorekin, hango tertuliak barne, lotzen dute Javier: atak, Manolok, eta amak, Ramonak bere garaian hain ezaguna izan zen taberna baitzuten ogibide. Handik sortuko dira Juan Mari, Arantxa, Mari Cruz eta Javier. Eta han sartuko zaio Javier multi-koari arterako ofizioa.

-J.- Kale Nagusian jaio nintzen 1946an. Nik uste dut beti izan dudala pinturarako, eskulturarako zaletasuna. Gure atak taberna Kale Nagusiko 31. zenbakian zenez, nik zazpi-zortzi urte nituenen pintore mordoa etortzen zen tabernara bere trasteak bertan laltzatera. Eta gure atak pintoreekin hitz egiten zuten. Eudien lana aratsalde batean nola ez zuten bukatzen, kabailetea tabernan bertan laltzen zuten, eta nik ikusi egiten nuen. Gogoan dut gure atakin asko hitzegtzen zuten pintorea Joxe Grazenea zela. Remigio Mendiburu ere joaten zen, eta hitzaldiak egiten zituen, bere teoriak... Hala hasi nintzen ni pintatze-lanetan.

-H.- Eta eskolan?

-J.- Suerte haundia izandu nuen. Frailetan ibili nintzen eta han nire afiziaz abian konfaturatu zen fraile bat bazen, *hermano José*. Oroitzen naiz klasean hiru ginele ondo dibujatzen gurenak: Hilario Martínez, Beñardo Lazkanotegi eta ni.

-H.- Arte-zaletasuna beste gauzetan ere jorratzen zenuen...

-J.- Hondarrakin gazteluak egiteko zaletasun haundia izandu nuen. Jose Luis Arbelaitzek eta biok egiten genituen. Gipuzkoako zenbait txapelketa ere irabazi ketu ttugu. Eta behin, 1961ean Espainiakoa irabazi nuen. Hura izandu zen *arte nere* baitan esnatzea.

-H.- Bai omen duzia pasadizorik gazteluak direla eta...

-J.- 13-14 urte genituela, Puntalean egin genuen San Pedro Basilika. Bazen Hondarribian ministro bat, Fontana Codina, uste dut, hotel Guadalupen zagona. Han berrana pasuan ibilki zela ikusi egin zuen gure lana, harrituta gelditu eta eskupekoka eman zigun: berrehun pezetak. Garai hartan dirua zen berrehun pezetak!

-H.- Eskola-kontuakin eta lruen segitu zenuen...

-J.- Hondarribik lruera joan nintzen, *Escuela Profesional de Artes y Oficiosera*. Han lau urte egin nituen, eta batez ere marrazki industrial egin nuen, baita zeramika-modelatua ere. Pintatu, orduan ezin nuen pintatzen ikasi orduak zirela eta Gaspar Montesek ematen zituen eskolotara joateko modurik ez nuen eta.

Irungo eskolatik atera eta Porcelanaseren aritu nintzen urtebete. Salvador Díaz Magro arkitektoarekin ere aritu nintzen maketak egiten urte pare bat. Garai hartan hasi nintzen pintura-sariak irabazten: probintzia mailakoak, diplomak...

Biñon bada 67a nere bizian inportantzia izango duen kontu bat: Madrilera gonbidatu ninduten arte-kursilo bat egitera. Probintzia bakoitzeko pintore bat joaten, eta pintore iza-tegain langilea izan behar zuten, beka moduko zerbitu. Oso interesgarria izan zen, goizetan Artearen Historia, teknikaren gainean ematen baitzizkiguten klaseak... eta sari nazionala irabazi nuen. Handik harrituta etorri nintzen zuzentzen ez zidatelako egiten

nuen. Esan zidaten gauza bakarra zera izan zen, ea euskal pintorea nintzen, ibiltzen nituen koloreakengatik.

Sari hori irabazi nuenean pinturan serio aritu beharko nuela pentsatu nuen.

-H.- Soldaduskara joateko tenorea ere izango zenuen...

-J.- Biñon suerte haundia izan nuen, Burgo- sen izan bainintzen, *Capitania Generalen*. Planoak eta egiteko agindu zidaten eta gainera banuen gela bat pintatzeko.

Burgosen nintzela Amuteko aita Pablori egin zitzaion prozesua gertatu zen. Orduan hasi nintzen politikoki ere esnatzen, beste gauzekin ere kontratu nintzen.

Eta soldaduskatik bueltan bidriera-marrazkilaria moduan hasi nintzen. Sei urte egin nituen. Dibujoa menderatzen lagundu zidan. Biñon horrekin batera pintatzen segitzen nuen, eta sariak irabazten ere bai.

-H.- Noiz egin zenuen zure lehenbiziko erakusketa?

-J.- Bakarrak egin nuen lehenbiziko erakus- keta Hondarribiko Udaletxean egin nuen. Juan Jose Lapitz eta Manuelxo Etxebeste, nere lehengusari esker, orduan kontzejal-ak bait ziren. Hori izan zen 1967an.

Hemen ez zen deus ere, ez zen galeria-rik. Taberna genuen bertan jartzen nituen kuadroak, guzta bera egiten zuten Graze- nek Irungo *Real Union* tabernan, eta Biñon- nek Gaztelumendin.

Udalak garai hartan asko lagundu zidan: aretoa, kartelak, katalogoa... oraindu zitlan.

1973an Txantxangorri ireki zuten eta bertan hasi nintzen erakusketak egiten.

-H.- Eta hortik aurrera?

-J.- 74ean Donostiako CA TEK antolatutako lehiaketa irabazi nuen beste pintore batzue- kin batera. Neretzat txoi inportantea izan zen. Gero eta garbiago ikusten nuen pinturan era- bat murgiltzea, biñon orduan ez zen oso garbi ikusten pintatze hutsetik bizitzea.

Lehenxeago, 1972-73an ireki zen Kerizpe elkarte. Oso ondo hasi zen kultur joerak zituelako: euskarazko klaseak, txistua eta ni-pinturako klaseak ematen hasi nintzen. Derrepentean hogeitazko edo hogeitamar lagun nituen ikasle. Espenientzia txol positiboa izan zen. Toki handiagorekin beharria izan genuen eta garai hartako alkatetari, Mercedes Irigoin eskatu nion Biteri eskolako gela bat. Etxea botatzeko zagon, eta bota arte antzeko baimena eman zidan, 78ra arte aritu nintzen. Udalak asko lagundu zidan, ez baitzidan alkiterrik kobratu. Bota behar zutenek, lokal bat bila hasi nintzen eta akademia partikularra montatu nuen.

-H.: Eta hori da zure beste alderdia: pintorea zera, baina nola pintatu ere erakusten duzu. Eta badire makina bat urte...

-J.: Bai akademia jende asko etorri da. Nik zer egin dut? Erakutsi biñon gehiago jendeari arte-sena piztu eta bultzatu egin diot. Nere lan-jendea sensibiltzatzea izan da.

-H.: Gaur egun ere makina bat jende joaten da zure akademia...

-J.: Momentu honetan larogeiaren bat lagun etortzen dire klasea, eta 12-13 urtetik aurrera bakarrik hartzen ditut. Badituzt ikasle zantxoak eskolak ematen, eta nere proiektua hemendik urte batzuetara izango litzateke akademia nagusi bat eratzea. Akademia horretan hiru edo lau irakasle izango litzateke, eta ez luke pintura bakarrik hartuko, marrazki artistikoa eta beste atal batzuk izango litzateke. Problema lokala da, etxe zahar bat edo bila bat behar da.

-H.: Zure erakusketetara bueltatuz. Toki desberdinetan ibili ondoren Madrilera ere ailegatu zinen. Noiz?

-J.: 1976an. Madrilan Sokoa galerian egin nuen erakusketa. Eta normalean bi urtetik behin egiten dut bakarkako erakusketa.

-H.: Nola hartzen du Madrilako jendeak zure obra?

-J.: Zuloagaz geroztik euskal margogintza gustokoa izan du Madrilan. Hasieran nituen kientek Hondarribira uda pasatzera etortzen zirenak izaten ziren, hemendik eza gutuzten nindutenak. Orain berriz, badut bezero multzo inportante bat, aurretik erosten ez badidate, hemendik urte pare batera obraren bat erosiko didatenean. Nik uste baino multzo inportanteagoa.

Aurretik gertatu zaidan beste zerbait zera da: estatu guziko zapipehun pintoreen artean aukeratu nautea Espainian diruz hobetoen hornitua dagoen lehiaketarako, BMW lehiaketarako. Zapipehun hornietatik berrogei aukeratu nituzte, horien artean ni. Aukeratzat hutsa nerretzat sari inportantea da.

-H.: Alemanian barrana eta Parisen eta ibilia zera...

-J.: Alemanian 79an hartu nuen parte eus-

kalk margogintza-erakusketa batean, Wiesbaden.

Parisen ere egin dut erakusketa bat nik bakarrik, eta talde-erakusketa batzuetan ere bai. Grand Palais-en ere bai.

Londresen egin dut erakusketa, München... aurretik Vianen...

Caracasen, Burdeos, Baionan, Biarritzen, Bilbon bi urtetik behin egiten dut...

Nik bakarrik egindako erakusketak badira berrogeitamar.

H.: Teknikak aipatzeko, ezagunagoa zera akuareletan oleoan biño...

-J.: Hori da beti aditu izan dudana. Biñon sarri inportanteenak oleoan eman izan dizkide. Onean tamainuagatik izango da Normalean akuarela egiteko paperik ez duzu metro batetik gotti. Ni gustora ibiltzen naiz bietan, biñon akuarela espontaneagoa da. Ondo ateratzen bada, primeran, bestela haut-

darribiaren irudia, kai-berrik edo San Telmotik... beti ezberdina da: egun batean eguzkia, bestean bruma, bestean xirimini... Ondarraitzu milaka aldiz pintatua izango dut. Zergatik ez dut pintatu behar gustatzen bazait, eta gainera obra ezberdin ateratzen bazait. Ez dut nere burua pintore handiekin konparatu nahi, biñon Van Gogh, adibidez, edo Cézanne...

Grazeak, konparazio baterako, Bidasako paisaia abstraitu egin du, oso gauza garrantzitsua da. Grazearen hondarrak nerretzat pintura-lezio bat dira.

-H.: Ze proiektuan zaude?

-J.: Pintatu, pintatu eta pintatu. Hondarribia eta Bidasoak gain, joan den urtean Venezian pintatzen aritu naiz, Castillan ere bai, Segovian, Toledon...

Venezia txunditu egin nau. Nolapatt esateko, Hondarribiaren jarraipena da. Gainera, norbere tematika aberasteko oso inpor-

Sagarazu, Albizu, Grazeak, Blenabe Arta, Gaspar Montes Ilmorco, Ana Izura eta Jaime Sorondo Irungo Udaltzeko erakusketak kolektibo batean (1983).

si eta beste bat egin. Oleoak duen bantaja zera da: posible dela gero ukitu. Pintatzeko moduan agian izango dut akuarelen teknika-aren influentzia. Agian ere bada Hondarribian ikusten dudana klimatikatik, brumak eta...

-H.: Hori egia da? Bidasoak badu bere argia?

-J.: Nik uste dut baietz. Hori zera bezala da, bada Bidasoako eskolaren? Nere iduriz pintoreek badute antzeko ezaugarriak. Biñon zu joan zite, esaterako, Tolosa, Andoain, Bergara... ingurura. Paisajea askoz ere gogorragoa da. Askotan gutxietsi ketu da esanez barkuak eta direla. Biñon ni hemen bizi naiz, Hondarribian bizitzeko suertea dut, eta ikusten dudana margotzen dut.

Ni kezkatzen nau Txingudiko badia erre-kuperatzek. Nere gaia hor dago: hondarrak, marea behean, txalupak..., hori da gehien gustatzen zaidana, eta ez da sekula ahitutzen.

-H.: Toki bat, gai bat ez da agortzen?

-J.: Hori egia da. Gai bat askotan pintatu eta ez da sekulan agortzen. Esate baterako Hon-

tantea da.

-H.: Nola ikusten duzu jendearen interesa artearekiko Hondarribian?

-J.: Ez dago dudarik Irun eta Hondarribian asko indartu dela interes hori, eta pinturarako zaletasun handia badela. Ez dugu galeria morroa ikusi besterik. Jende askok pintatzen du hemen. Nik uste dut Euskadi osoan ez dela Bidaso bezalako lurralderik erakusketa eta zaletasunari dagokionez.

MUSEOA DELA ETA

Behin eta berriro adierazten digu Javierrek arte guztiarekiko interesa. Interes hori gaur goizekoa ez dela ikusten an gera. Beste adibide bat dugu 1972an, zenbait lagune-kin batera Museo Parrokiala marxan jarzea. Orain dela gutxi, eta hari beretik, periodikoan agertutako eskutitz batean proposatzen zuen Museo bat eratzea Hondarribian.

-H.: Nola sortu da ideia hori?

-J.: Lehengo Parroki museotik heldu da nik eta beste zenbaterik dugun ideia hori. Uste dugu Udalak Hondarribiko museoak sortzea pentsatu behar duela. Motibok ugariak dire, materiala bailara. Historia aldetik aztertzen hasitzen bagera, Santxo Abarkaz gezoztik...

Espektuaren esaten nuen posible dela etnografiari atala sortzea, Alardea, plaza fuerteari buruz dokumentazio arko dugu, planoak eta; Parroki museoak ere... Zeren eta bada arrisku handi bat: urte batzuen buruan Donostia Diozesiaren Museo Sakroa zabalduko da. Hor zer erakutsiko dute? Normalena izango da, Gipuzkoako parrokietako obrak erakustea, eta pena litzateke Hondarribitik eramatera bertan duguna. Hori herriarena da, eta hortan errepikatuko behar da Bordarik esaten zuena, alizkan, parrokiaren herriarena dela telatu konpondu behar denean. Beste aldetik, museoak osatzeko Bidasoako pintura dugu.

Zein da horretarako toki egokia? Nik bat proposatzen nuen, baina botatzeko dago etxe hori. Biñon posible dire bilatu. Piskanaka hasitzea da kontua.

Zergatik hasi behar duen Udalak honetan? Gaztetxea, Udal Liburutegia, Artxiboa... zoriez eginda dagozela. Ez da urtebeteko kontua, biñon hasi beharra dago.

ETXENAGUSIA

-H.: Zure ahotik aditu dugun beste kontua zera da: Etxenagusia pintorea berrekuratu beharra dagoela...

-J.: Etxenagusia oso gutxi ezagutzen dugun pintorea da. XIX. mendeko pintore hondarribiarra izan zen, Murruan jaioa. Bergarako Mintegian ikasi zuen, eta bigarren karlistadan izaba bat hil zitzaionez, haren herentzia jaso zuen. Horrekin Erromara abiatu, bertan ikasi eta Italiako aristokraziaren erretratuak egin zituen. Hondarribira gutxitan etortzen zen. Dario Regoyosekin izan zuen harremanik, Etxenagusiairen koinata eta Regoyoseren emaztea ahizpak bait ziren. Datu horiek Regoyoseren alabak eman dizkit, Pilarrek, Hondarribian bizi denak.

Eta pentsatzen ari naiz zer egin daitekeen: adibidez, jaietarako katalogo tiki bat argitaratu biografikarekin. Bada haren bizia ezagutzen den jenderik, aditua dut. Gayarre tenorearen adiskide izan zela.

-H.: Ezagutzen da bere lana?

-J.: Oso gutxi ezagutzen da. Bada sakristian 1873-74ko mural bat, biñon bere obraren parte handiena Italian dago. Diputazioan ba-

da lan inportante bat, oleo bat, eta horretaz aparte beste lau edo bost gauza gehiago.

Beste aldetik, juramentua adierazten duen Diputazio bideria berak diseinatu da. Hondarribiak eskeini dizkio kalea eta bere irudi bat, orain interesgarria litzateke Zugoa etxean erakusketa bat egitea.

HONDARRIBIKO KASKOA

-H.: Javier, zu kaskoan bizi zera. Zure iduria ere izango duzu kaskoa eta harresiaren inguruan...

-J.: Nik uste dut txol inportantea dela Hondarribiko kasko zaharra. Euskadin oso hiri gutxi du Hondarribiak duen plaza fuertea bezalakorik, hain osoa den plazarik: Araban Laguardia dugu, Gipuzkoan Oñati, Bergara eta... Hondarribia.

Nik uste sentsibilizatu behar dugun, eta lehenbizi kasko zaharrek auzokoei lagun-

Baina bada aipagarria den beste detale bat: Amaberrija egunean beti ateratzen baita Banderak, ez musika joaz, baizik eta estandarte batekin.

-H.: Noiz sortua da estandartearen kontua?

-J.: Estandarte hori 1900. urteko argazki batzuetan ageri da, badakigu gutxienez larogaitamar urte dituela. Ni musikoa nintzela azaldu zen Akademiako armario batean, hondatua.

Banda utzi nuenen Albertori galdetu nion ea posible nuen hori eraman. Gero, estandarte berri gertu, eta bada hemezortzi edo hemeretzi urte nik emaki dudala.

PLANOAK, POSTALAK...

Hondarribiko historia ezagutzeko hain tresna baliotsuak diren planoak, argazki zaharrak eta postalak maite ditu Javierrek. Horretan Jose Luis Arbelaiz bere lagunaren izena ere ahozkatuko du. Handik eta hemendik ibiliak dire holakoak dira.

-H.: Hondarribiko planoak erreperatzen lan handia egiten handia ari zera...

-J.: Madrilen Biblioteca Nacionala, Ministerio del Ejercito eta ezagunak ditugu. Bada dokumentazio aberatsa: Hondarribiko plano zaharrena 1640koa da. Parisen ere izanak gerra. Badakigu Simancasen eta Escorialen Liburutegian ere badirela Hondarribiari buruzko gauzak.

Kontu honetan beti grabatuak eta pasa dizki-

dan pertsona Florentino Portu izan da.

-H.: Fotografia eta postal zaharrak gustokoak dituzu, zenbat daukazazu?

-J.: Une honetan kalkulatu dut zazpirehun bat, denetara. Politika litzateke aukera egitea erakusketa baterako.

Hondarribian lau edo bost gara hortara zaletuak: Jose Antonio Indo, Maitekoa, Juanito González, Endaneakoa, Koldo Jauregi, eta Jose Luis Arbelaiz eta biok.

Iruen Escalas, Iruengoak battu, biñon Hondarribikoak ere bai, eta Castillo fotografoa. Trukeak egiten tugu, eta gutxi gora behera, zaila izaten da gauza berriren bat atzemate.

Eta gure orrialdeak mugatuak direlako, eta denborak agintzen duela, eskolak ematera joan behar, moztu egin dugu horren jarri interesgarria.

Berak esandakoekin eta ale honetarako egin dugun portadarekin goza ezazue.

TXOMIN SAGARTAZU

Lupe Calvo eta Javier Alarde groan (1985. [X] 8)

du egin behar dugu. Bada errestituratu den tokirik, biñon ikusten ari gera pixkanaka hondatzen ari diren gauzak. Zirkulazioa oso inportantea da: edozein kaletan barrana pasatzen ari dire kamioitzarrak eta balkoiak eta alerak hondatzen ari dire... Hala ere, egin den zirkulazio-aldaketa bastante egokia izan da.

Errehabilitazio-plana ikusi dut, eta zenbait gauza... Nere uestez, gehienbat, begiratu eta zaindu beharra dago; eta ez txehetu, esate baterako, Obispo Plaza aurreproiektuan ikusi dudana bezala. Harresiak dagozen moduan laja behar dire, biñon garbituta.

BANDAREN ESTANDARTEA

Elkarriketan zehar behar bezala aipatu ez den arren, Javierren beste zaletasun bat musika da. Tiikitat ki ketu du klarinetea Banderan, eta Txistulian Taldean ere urtetan aritua da Alberto Lasakin. Gaur egin jotzen ez badu ere, bere lanean ari dela musika aditza oso gustokoa du. Gaztetan txisturako fandangoren bat edo beste konposatu zuela ere aitortu digu.

EUSKALTZALEEN BILTZARRA ETA KLAUDIO OTAEGIREN OMENALDIA

Azaroaren 24ean jendea piskanaka bildu zen Udal areto nagusira. Ohi denez, lehenak agertzen Bidasoaz haraindikoa kargudunak eta euskaltzaleak izan ziren. Otaegitarrak ere goiz agertu ziren. Horri esker Migel eta Jose Luis Otaegi anaien bostekoak estutzeak aukera izan genuen. Otaegi bigarren deitura zutenak ere laster agertu ziren. Denok lehen ilaretako aulkietan esen ziren. Azkenean bete zen egin zen aretoa. Mahaiburuan, ezkerretik hasita, Mikel Zalbide Ikerlea, André Luberrriaga Azkainen alkatea eta Euskaltzaleen Biltzarren buru, Mari Karmen Garmendia Eusko Jaurlaritzako Hizkuntz Idazkaria, Alfonso Oronoz herriko Alkatea, Juan San Martin Arartekoa, Jean Haritschelhar Euskaltzainburua eta Patxi Urkizu irakaslea zeuden.

ALKATEAREN AGURRA

Lehen hitzak Hondarribiko Alkateak egin zituen bilkuraren bi arrazoia aitapuz. Joan den mendearen azkenaldean Ipar eta Hegoako euskaldunen artean batasun kontzientzia sendo bat erri zen, hizkuntzak emana bat bez ere. Batzen gintuen euskara, ordea, batu gabe eta ahuldunik zegoenez, zuzpertz nahian, Hendaia eta Hondarribiko bilkurak antolatatu ziren, ondorioz, Euskaltzaleen Biltzarrak sortu zelarik. Hondarribiko bilkura, udal areto berean izan zen. Mende hasieran Hondarribiko bere hondar alea eskaini zuen euskaldunen eta euskararen batasunaren alde, eta horrelaxe gertatu da mende bukaeran ere. Hurrengoan ere, harrotzen gaituen zeregin horretarako zabal-zabalik egongo direla Hondarribiaren etxea eta bihotzak, esan zuen Alkateak.

Bigarren ospakizuna ere aitapuz zuen: Claudio Otaegi maisuaren heriotzaren ehun-urteburua. Hondarribiar bihurturik ez zuen hemendik aldegiterik nahi izan. Hondarribiaren maisua izan eta hondarribilarrak goraitu zituen bere olerkietan ere. Bonaparte Printzearen laguntzaile eta adiskide min hark

hementxe gastatu zuen bere bizitza hondarribiaren alde eta euskararen alde. Udalak, zor hori aitortzeko hartzen zuela parte omenaldian esanez bukatu zuen aurkezpena Alfonso Oronozek.

ANDRÉ LUBERRIAGAREN HITZAK

André Luberrriaga igaz Hendaia-ko Udal-terre zaharrean ospatutakoa oroitlaraz hasi zen. Luzaz mintzatu zela orduan Euskaltzaleen Biltzarretan eta ordukoak ez zituela aurtien errepikatuko esan zuen. Historia hura osatzeko antz idazki erabili zituen, besteak beste, Isaak Lopez Mendizabalek Buenos Airesetik bidalitako gutun aberatsak, eta Iparraldean urte haiekin argitaratutako egunkari, astekari, hilabetekari eta "noizean-behinkari" guztiak. Hendaian bildu ziren euskaltzaleen izenak eta herriak irakurri zituen. Hogeitahamaika lagun ziren Hendaian eta 115 hurrengo urtean Hondarribiko zerrerdan. Hazi ona erein zen, beraz, Hendaia-ko hartan.

Hendaia-koa egin eta handik bi hilabetera, azaroaren 18an, Hondarribian bildu ziren

hurrengo urteko bilkura antolatzeko.

Prestakuntza haiek zirela eta, haien berrir emanaz Hondarribiko Artxiboa agertutako agiriak irakurri zituen André Luberrriaga.

Bilkura iragartzen zuen orria aurkeztean, elkarrean izena, "Fédération Littéraire Basque", eta egitaraua frantsesez egotea salatu zuen Luberrriaga "zein barna sartua zen orduko paristar pozoina" esanez. "eskualtzale errabiatuak, borrokariak, baina beti frantsesera lerratuak, barkamendua eskatuz bezala Pariseri: nahi dugula zakur sokatik piska bat libratu baina halere xolatik hurbil egonez, halako beldur bat bezala beti Pariseri pena egitea". Ondoren Guilbeau-k Hondarribiko Udalarai idatzitako gutuna irakurri zuen, hau ere frantsesez zegoela eta aurreko kritika errepikatuz. Azkenean Adéma Zaluburyena irakurri zuen, haren esker oneko hitzak egun honetarako bere eginez. "Beti bizi bedi euskara! Aurrera Euskalerrria!" esaldiak errepikatuz bukatu zuen entzuleen txalo artean. Agiri hauek irakurri nahi dituenak aurreko **Hondarribia-n** ditu.

MIKEL ZALBIDEN MINTZALDIA:

— EUSKALTZALEEN BILTZARRA HONDARRIBIAN —

Ondoren Mikel Zalbidek hitz egin zuen. Momentua ez zela solas luzeetarako egokia eta prestatua zeukan hitzaldiaren laburpena baizik ez zuela emango jakin arazi zuen hasieran.

1902ko irailaren 11an Hondarribian egin zen bilkura hartaz ezer gutxi aurkitu datekeela orduko egunkarietan esan zuen. Aldeaz aurretik zer baitaipatzen omen da bilkura, eta

egun berean ere Donostian Ramon Artolak olerki bat edo eskaini zion, baina gero isilastu omen da nagusi ondoko urteetan. Egun hartan zer gertatu zen jakiteko bi iturri nagusi ditugula esan zuen Zalbidek: Pierre Broussainek gutunez egindako aipamen laburra eta Jean Etchepare medikuarena.

Pierre Broussainek Hondarribiko bilkura-rik zortzi egunetara Arbelbideri gutunez esan-

dakoa Sabino Aranaren lan bilduman gorde da espainolez emana, honela dioelarik:

"Vd. debe estar informado ya, más o menos, yo supongo, y no ignorará que el Congreso se ha terminado por un fracaso completo.

La sesión de la tarde ha sido absolutamente escandalosa y burlesca a la vez, gracias a la presencia de un verdadero loco llamado Saubot-Damborguez que el

Sr. Adéma había llevado con él de Bayona y a quien no ha pensado un solo momento en retirarle la palabra, a pesar de sus insensateces, sus invectivas, sus gritos.

Finalmente, después de haber votado penosamente los Estatutos, nos separamos en medio de un tumulto y de un lodazal espantoso, sin poder constituir un Comité definitivo. Yo espero que después de una parecida prueba de su insuficiencia los señores Adéma y Guilbeau tendrán el pudor de retirarse definitivamente y dejarnos tranquilos."

Etchepare midikuak ere handik hamai-ka urtera honela idatzi zuen:

"Oñ Lehen bitzar hura Ondarribiako herriko-etxe aberats, ederrean! Beldurtu ginen, arimaz egia, ez ote zozanez berriz hasiera han Babeleko dorrea. Euskal mintzaiek mendien bi hegaletan dauzkan hizkuntza guztiak aditzen ziren barne hartan, zoin bere azantz bereziekin; heiekin batean, nahaste-ka, frantses eta espainola, bai eta angles iz-zi bat.

Zertaz zen solas jakitea, lana zen; orobat eta are gehiago, izatekotz, zer gogo zuketan, zer xede, hara bilduek. Politika bat sendi zinezaken, batetik bertzera ximixtatzen ziren behaokak bezain gaixoa. Airean bazabiltzan, ahapetik baina zorrotz, erdarazko hitz gaizt hok: *franc-maçon, clérical, eta holako*.

Gora mintzo ziren gazte batzu, deus etzakitenak; xahar batzu, aita familiako beren haurren euskara hitzik erakustea nahi ukan etzutenak, oñuka aldez hek, euskararen alde; bizpahiru, euskararen etsai gorriak, kalapitan, huni laidoz; jakintsun batzu, beren ikiaki oro batean ezin agertuz nekatuak, eta kezu.

Maipurua, Zaldubiy xahar ohoragaria, arrunt erlastua, ori, beti, bere xilntxa eskuian, hura ezin... aski inarrosiz...

Goizean, bi jaun bizikisko hizkatu ziren. Sar-ateraldi bat egin behar ukan ginen guz-ziak kanikan, jaboldu artio helen bien eta oro-ren samurra. Eguerditan beharrik, bazkanetako ateratzearakin, bi kopari zoin ge-
hiago arizan zitzaizkigun, karrika arte, gale-ria batetik bertzera bekoz beko, aldizkatuz koplak Gipuzkoako mintzi aniean. Egiazko euskaldunak bi laborari gaizo hek bederen, beren begitarte larrihas eta luze, soineko beren xamar eta bonetekin, makila bedera zau-
katela ukaretik dilindan!

Arratsaldean makurrago baizik ez: bu-
rrunba bat, bururik ez buzkanik gabear. Karri-
kan, itas-bazterrean itzalpeetan aiduru
zauden andreok, ah! zer iriak egin zituzke-
tan, beren gizonak ikustearakin azkenekotz
jaigutzen, erasian, gorrituak, lan handi zerbit-
a egin ukan balute bezala, haritz xilbetarik ba-
ztutan ilkitzen diren lezorren pare! Gozatu zi-
tuzketen amultsuki gizaizaioak, erdi josteta,

erdi lardenaz; ezitzi emaiten ziozkatelarik
egun hartako hanpatuarenbete ahalge eta
trufa..."

Mikel Zalbidek esan bezala, itxura txar-
ra hartzen zaila, Broussainena nahiz Etche-
parrarena irakurri, egun hartan Hondarribian
gertatu zenari: esamesak, ahoberokeari eta
nahaste borrate handia

Ez da harritzekoa, beraz, erdi izkuturik
gelditu izana.

Mikel Zalbide hizketan.

Gauzak uste baino korapilatuagoak eta
sakonagoak zirela zioen Zalbidek eta ondo-
ren bi gogoeta eskainiko zituela: batetik,
aurreko zortzi-hamar urteetatik zetozten ara-
zoak ezin zirela bilkura batean konpondu eta,
bestetik, Hendaia-Hondarribiako bilkurek uz-
ta ona ekarri zutela geroztik euskalgintzaren
alorrean.

AURREKO ZORTZI-HAMAR URTEETAKO NONDIK NORAKOAK

Aldaketa handiak izan zirela Euskal he-
rrian XIX mendean gogorazi zuen Mikel Zal-
bidek, politika, ekonomia, gizarte, kultura,
fede, eta chiturretan. Aurreko hizkuntze oreka
zaia apurtzen ari zen. Gero eta zailago zen
euskaldunentzat euskaraz jardutea hainbat
alorrean. "Ama Euskeriari azken Agurra"-
ren sentimendua aski zabaldua zegoen elite
euskaltzale kontzientiziatuetan.

Bestetik, Ipar eta Hego aldeek aski bila-
kaera diferentek izan zituzten XIX mendean
zehar. Ipar aldean Antoine d'Abbadie-k ia
mende erdiz bateratua izan zuen euskaltza-
leen mugimenduk 1890tik aurrera bazituen
politikaz eta bestela elkarren etsai ziren bi tal-
de: zahar tradiziozaleak batetik: "Eskualdun-
a" aldizkaria eta Abbadieren Euskal festen ingu-
ruan zebiltzanak, eta bestetik berrizale erre-
publikarrak, beren **Révell Basque**,
Association Basque eta zenbait atzeritar
euskaralari. Xuriek eta gorriek ezineraman
handiak zituzten azken hamarkada horretan
baina puntu batean omen zetozen bat: Fran-
tziaren batasun betierekoaren gorespenean.

Hegoaldean are nabarmenagoak omen
ziren euskaltzaileen arteko tirabirak. 1880ko
batahun giroa, Iruñeko "Asociación Euska-
ra", Bilboko "Sociedad Euskalerria" eta Man-
terolaren "Euskal Erria" donostiarrak, foru
galduen oroitzairen mingotsean eta berris-
kuratu nahi amankomunean oinarrituta, era
askotara piztatua zegoen 1890tik aurrera.
Euskaltzaileen artean bertatik sortua zen,
aurreko gehienetan ez bezala, azken ordu-

ko iraultza: euskaldunek atzerriko kausa uni-
bertsal, burruka dinastiko eta antzekoak alde
batera utziaz, beren antolaketa propioa be-
ren gain izateko.

Bilbon sortu eta hazitako politika bide be-
rriak. Enfrentamendu eta eztabaida giro go-
gorean jardun zutela azken hamarkada
horretan hegoaldeko euskaltzaileak esan
zuen Zalbidek.

Bazen hala ere tira-biren gainerik euskal-
dunak elkartzen zituen lokarririk: "Zazpiki
bat" izatearen kontzientzia. Besteak beste,
Xahok eta Abbadiek zabalduzako kontzient-
zia, 1897ko Donibane Lohitzuneko Euskal
Festetan hain zabal gozetsia, eta herri mailan
ere gero eta oihartzun zabalagoa zuena. Adé-
ma Zaldubiy-k ere zenikusi handia izan zuen
bere "Zazpi Eskualherriek bat egin dezagun"
kanta famatuarekin.

Bazen euskaltzaleak elkartzen zituen
bestek ere: euskara bizirik ateratzeko bere-
halako neurri kementsuak hartu beharra ze-
goelako ustea. Jokamoldeak, ordea, aski
diferenteak ziren bai ortografia, bai hiztegia
eguneratzeko kontuetan. Azkue eta Sabino
Aranaren bideak, adibidez, aski bestelakoak
ziren. Ortografia kontuan, adibidez, aski da
ikustea 1896an Azkuek argitaratu zuen
"Proyecto de Ortografía" eta Sabino Aranak
handik hilabete gutxira "Lecciones de Orto-
grafía del Euskera Bizkaino" diferentzia ho-
riez jabetzeko. Iparraldean ere ortografi-
kontua ez zen hain bere eta lasaia. XIX men-
dearen hasieratik Iparraldekoak ortografiaren
bataunean aintzindari gertatu ziren, baina

hala ere nahasteak ez ziren falta. Hiriari Ururtentzat, adibidez, frantsesa baizik irakurtzen ikasi ez zuten euskaldun heldu eta gazteentzat eroso eta irakurterraza izango zen grafia zen lehen-lehenik eta ia huts-hutsik zaindu beharrekoa, Bidasoaz beste aldeko problema beste aldekoentzat utziaz.

Sabino Arana-entzat ortografiarena estatutuan oso baten barruan erabaki behar zen eta horretarako abertzaleak agintaria iristea espero zuen. Asmo horiek ez ziren, noski, Azkue, Broussain eta beste hainbaten asmoak berehalako batean Diputazioen bidez Akademia sortzerakoan zituzten berberak.

Beraz, Hendaia eta Hondarribiko bilkura eta ondoko sei-zazpi hilabeteetan euskaltzaleen artean sortu ziren haserre eta liskarren turburuan grafema burruka eta erabakiak hartzeko prozedurarenak baino arazo sakanagoak zeuden.

Elkar tirotatzeko hartatik zioen Mikel Zalbidek-ia inork ez dakielako nola, ustez euskararen ortografia finkatzera joan eta hori gabe baina horren truke besapean Euskaltzaleen Biltzarra genuela etxeratu ginen euskaldunok. Harri dura are nabarmenagoa da bi puntu hauek gogoan hartzen badira: Hendaiarako bilera-deiak ez zuten elkarte bat sortzeko inolako aipamenik egiten eta, bestetik, Euskaltzaleen Biltzarrek ez zuten inoiz ortografia bateratzeko asmorik izan. Nola liteke galdetzen zuten Mikel Zalbidek- gauza jakin-jakin baten bila joan eta hain bestelako paretel batez etxeratu izana?

Nolabait esplikatzeko, oraingo, honako arrazoi hauek proposatu zituen hizlariak:

1) Hendaiaiko bilkuran, batzorde batzuk antolatuz ziren arren, aztertu eta bototara jarri zen txosten bakarra Sabino Arana-arena izan zen. Elizaldek Oñatin 1918an aurkeztu zuena, hamazazpi urte aurretik harri garriro definiturik zeukan Sabino Aranak.

2) Hendaiaiko bilkura bukatzerakoan, euskara indarbertzitzeko elkarte bat sortzea proposatu zuten norbaitek. Norbait hori, Zalbidoren sumak, Landerretche zen.

3) Eztabaidak batez ere ortografi batasuna nola lortu zirenez gero, eta gauzak ez nahasteko handik aurrera bi lan eremu bereizteko erabaki zen: bata ortografiaren finkapena eta bestea euskara indarbertzitzeko elkargoa. Proposamen hori, dokumentuen

Jean Haritschelhar.

arabera, Pierre Broussainena izan zen. Bero-reek ere, Arbelbiderekin batean, idatzi zuten elkargoaren arauen lehen zirriborroa.

4) Ortografiak eztabaidak gero eta itsusiago zihoazen eta ez zen epe laburrera konponbiderik ikusten. Bestetik, Sabino Arana 1902ko maiatzaren 2tik giltzapean zegoenez zailago gertatzen ziren arazoa konpontzeko harremanak.

5) Baina Hondarribiko bilera egitea aurreko urteko erabakia zegoen eta, ondorioz.

6) Ademak eta Guilbeauk, askoren iriztaren aurka, Hondarribian biltzeko asmoa-ri eutsi zitoten.

Horrela sortu zen, erdi nahigabetanik, Euskaltzaleen Biltzarra.

Hizlariak, esan zenez, dokumentu berriak azalduz gero arrazobide hori aldatu beharra legoke, baina oraingoz horrela ikusten duela.

Bukatzeko, Hendaia-Hondarriko gertakariak uztia ona ekarri zutela adierazi zuen Mikel Zalbidek. Batetik, bera izan delako zazpi Euskal herrietako gizakiak, kasu honetan euskaltzaleak, Euskal herriaren aldeko ekintza amankomun batera elkarrekin lan egitera deitu duen lehen elkarteak. Euskaltzaindia eta Eusko Ikaskuntza gero sortuko dira. Eta, bestetik, berari zor zaizkiolako, beste inon baino areago, Iparraldeko herri eta eliz aginteei euskararen kontrako neurriak kendu eta aldekoak jar zitazuten deiak eta esaeak, eskola adineko haurren, apaizgaien eta irakasleen

alfabetatze lana 1913an hasi eta batez ere 1920 ingurutik aurrera.

EUSKALTZAINBURUAREN HITZAK

Lehen zatia amaitu eta bigarrenaste-arakoan Jean Haritschelhar Euskaltzainburuak hartu zuen hitza. Lehen zatia atxikiz mende honen hasierako lau gertakari aipatu nahi zituela esan zuen: Donibane Lohitzunen 1897an "Congrès de la Tradition Basque" deitua, 1901-02an Euskaltzaleen Biltzarra sortzea, 1907an Julio Urkijok REV sortzea eta 1918an Eusko Ikaskuntza eta Euskaltzaindia sortzea. Hendaiaiko eta Hondarribiko bilkura-ten borroka izan ziren ortografiari buruz baina orain badugu ortografia bat, 88 urte pasa eta gero. Bide luzea da baina horretan segituko du Euskaltzaindiak. Estudio sakonetan sartua da Euskaltzaindia, hor daukagula **Orotariko Euskal Hiztegia**. Gramatika batzordea, Hizkuntz Atala, e.a. Sekula baino lan handiago egiten ari da Euskaltzaindia, Ipar eta Hegoaldeko euskaltzainak bat eginik. Bestetik Euskaltzaindiak izan diren idazleak gogoratu nahi ditu. Datorren urtean Bonaparte Printzearen mendeurrena ohoratuko du, Jean Batista Elissanburu olerkaria, eta egun honetan Claudio Otaegi. Horretarako Patri Urkizuri eskatu dio estudio bat.

Ondoren Patri Urkizuren ikasketa eta lan-aren aurkezpene egin zuten berari hitza emanaz.

PATRI URKIZUREN MINTZALDIA:

— KLAUDIO OTAEGIREN OLERKIGINTZA —

On Claudio Otaegi, gizon bihotz ederra, fede handiko euskal maihua, euskaldun ona, gizon argia eta lagun prestua -garaikoen omen hitzetan- zenaren olerkigintza aurkezte-tera zetorrela esanez ekin zion bere hitzaldiari Patri Urkizuri. Ondoren Otaegiaren bizitzaren berri eman zuen.

lia umil batean jaio zen. Aita, Jose Frantzisko Otaegi, zegamarra zen eta ama, Maria Bautista Gainzarain, beasandarra. Urte be-reen, Xaho Atharratzarrek "Nafarroako bidaia euskaldunen asalatzeko garaian" liburu a-rgitaratu zuela esan zuen Urkizuri, lehen kar-listadari buruz. Parisen, Zumalakarregiren ap-ologia. Garai bertsuan jaio ziren beste zen-bait idazle eta poeta: Ramon Artola (1831), In-

dalezio Bizkarrondo "Bilintx" (1831), Serafin Baroja (1840), Bitoriano Iraola (1842), Marze-lino Soroa (1848) eta Jose Manterola (1849). Hauen bigarren gerratearen ondoren **Euskal Eria** aldizkaria sortu zuten Donostian. Horre-la, "Donostiako Eskola" edo "Bilintxen belaunaldia" deritzana osatu zuten. Denak, luma gizon ziren, idazleak eta laikoak. Hori-tako bat genuen Claudio Otaegi.

Gaztetan sentitu zuen arte ederretako deia, herriko koroan kantatzen zuen, eta hamalau urte zituela organista oposizioak irabazi zituen herrian. Gasteizera joan zen maisu ikasketak egitera eta bertan lau urte pasata Hondarririba etorri zen. Hemen 1850ko urriaren 20an oposizioa irabazi eta hurrengo urtean, otsailaren 7an hasi zen eskola ematen, 4.000 errealekoetarekin, batzuetan eragintzen ez zizkitenak artxiboko keku agiaren arabera. 22 urte zituen orduan eta harrezkero ez zen Hondarribitik aldentu, urte berean Luzia Richard Grandmontagne Atharratzeko familia noble bateko alabarekin ezkondu zelarik. Hogeitamar urtez bere eginkizun nagusiak bi zango dira beste batzuen artean: eskolako maisu lana eta euskara lan-tzea itzulpen eta sorketa lanen bidez.

Klaudiok berak kontatzen digu nolakoa zen garai hartan euskararen egoera eskolatan eta zein izan zen bere jorera "Eskola-Maisu bezela dedan egimbidean, ezin liteke agiti gauza aundirik euskararen onean, zeren mundu guztiak daki obligatuak gaudela erdaraz erakustea eskola aurrai; baña ala ere, aldeko onai faltatu gabe erakusten dizkiet dotriña euskaraz, baserriarren semeai eta beñiere itzik erdaraz bere echeetan aditzen ez dutenae; zergatik orrelakoen gurasoak ala nai dute, beren haurrak maiz eskola biralduzko modukun ez dutelako, esanaz, beintzat ikasi dezatela Dotriña. Gañera, nola euskal-erriko eskolatan bear dan modu berezi bat erdaraz erakusteko, itzik ezdakitelako geyenak ikuntzi onetan, ikaseraizen zaye buruz euskal-erdarazko itegi edo Diccionario batetik, izketan aditezko bear diran izenik berezienak. Gero erakusten zaye mailleztatzen edo deklinatzen eta erabidatzen edo konjugatzen, eta azkenean, aurrak aurreratuven erdaratik euskarara eta aldrebes hizkuntzi artan ikasten dutena itzulitzen; eta modu onetan erdaraz ikasten duten dembora bereaz obetan dutzen dira euskarazko ikuntzi ederrean, eskola-Maisuak dituan agintzai ezertan ere faltatu gabe. Claudio Otaegui. Fuenterrabia 28 de Junio de 1879."

Ilatzi berean Klaudiok berak dioenez, 1863an hasi omen zen euskararen onean zerbitu egiten, urte hartan itzuli bait zuen Bonaparteren aginduz "Cristalauaren Dotriña" Zegamako, Hernaniko, Azpetiko eta Irungo hizkeretara. Itzulpen lanen azterketa ez zegokiola hitzaldia iragitu ondoren Patri Urkizuk olerki gaiari ekin zion.

Pedro Moulane Mitxelena irundarrak honela ikusten zuen Claudio Otaegiren poesia-gintza (1): "Claudio, compuso un epitalamio en acróstico con "Nere arreba", eran versos a la latina, amanerados y alusiones galeales a Venus y a las matagarris. Una amistad antigua de familia con los Otaeguis nos ha permitido ver papeles del escritor; pues bien, no recordamos haber leído una sola canción

amorosa del de Cegama. Algún paciente de los Otaeguis conocía algún zortziko de Claudio, "Mutilzarra", erótico y muy elegante según el organista autor de la música ¿Por qué se le llama entonces poeta amoroso? ¿Se han extraviado las canciones ligeras que había para recrear al príncipe en sus soledades de Aezkoa o de Amezkoa? Creemos que no. Es más fácil emitir que Otaegui a pesar de lo que se dice, no fue poeta amoroso."

Beraz -zioen Patri Urkizuk-, gaztaroko poemarik ezagutzen ez dugunez, ziurtasun osoz esango dugu bere poemagintza ezagun osoa hamarkada batean biltzen dela: 1880-1890. Berrogeitalau urterekin hasi eta heriotz urtera arte. Heldutasunezko fruitua da beraz.

Ondoren Patri Urkizuk nolakoa zen euskal poesia XIX mendearen bigarren zatian aipatu zuen. 1853ean Antoine d'Abbadieren babespean Lore Jokoa hasi ziren Urkruñan. Haietan gaia aldeaz aurretik behartua zen. Lehiaketa hauen berri zabala eman zuen Patri Urkizuk, orduko saridunak, gora-behera eta katekak, literarioak eta politikoak, aipatuz. Bestetik, lehiaketetan gertatu ohi diren, sarituek bakarrik argitaratzen ziren eta noizpait balo handiagokoak argitaratu gabe gelditzea ere gertatzen zen. Zenbait initz ezezkorraren aurka eta hutsuneak ere onartuz, Lore Jokoe-tako emaitza positiboa aldarrikatu zuen Patri Urkizuk.

Iparraldeko mugimendu hura Hego aldekoentzat eredu imitagarri bilakatu zen. Horrela 1879. urtean Klaudio Otaegi agertzen zaigu Lore Jokoen antolatzaile eta parte hartzaile, Manterola, Arlota eta beste batzuekin batean. 1880an irabaziko du bere ohorezko lehen aipamena, eta hain zuzen ere "Justiz" izeneko poemarekin. Hizlariak, Justiz hainbat aldiz inspirazio iturria gertatu dela gogoratu zuen, azken urteetako adibide gisa Jesusmari Mendizabalak "Justiz edo egiaen ipuina" aipatun. Handik aurrera 13 aldiz sarituko dute Otaegi.

1881. urtean Irungo jailetan bertsolari txapelketan epaimahako izan zen, Zabala, Campión eta Manterolarekin batean. Beraz, bertsolaritza ere bazekien Otaegik. 1882an Mendiburuaren omenaldian "Alta Sebastian Mendiburuoren leñdabiziko euntean" izeneko lana irakurri zuen Otaegiz Udaletxean. Eta 1888an Donostiako Antzoki Zaharrean txalo berean artean "Alta Santuam" deitu poema irakurri zuen. Beraz, urte haietan ezaguna zen Otaegi Euskal kulturaren munduan, itzultzaile, poeta saritu, epaimahako eta euskal jaien antolatzaile bezala.

Ondoren Patri Urkizuk Arturo Campionek **Euskal Erria**-n utzi zuen erretratua irakurri zuen: "Era D. Claudio de más que mediana estatura, vigoroso, recio de miembros, bastante obeso, de ojos vivos, en los que reflejaba cierta jovialidad pícarosa, la cual no excluía, sino antes bien se hermanaba, con la expresión bondadosa de su rostro. La sobabarda de pelo que, á la moda yankee, su-brayaba veronilmente su anchura y colorada cara, comunicábale el aspecto de un marino que, después de hecha la pacotilla y antes que la vejez llegue, se retira á saborear los encantos de la tierra y levanta su vivienda en las mismas orillas oceánicas, como para distraer con ternizas platónicas de miradas y saludos la pasión que los navegan-tes profesan al mar, émulo del cielo en cuanto á reprimir el ánimo con incurables nostalgias. Gizon alaia, atsegin, oroi-men eta umore handikoa, bihotz gaztea, historia xarmantak kontatzen zekiena lagunartean Marinako jaitetxe batean sardinak eta sagardoa bitarteko.

Euskal Erria sortu zutenen asmoa honela agertu zuen Patri Urkizuk: Zazpi probintziak ("la heptarquía euskara") beraien hitzez hitzuntza, literatura, kantuak, historia, legeak, ohiurak eta abar enziklopedia edo artxibo horretako orrialdeetan biltzea. Eta ber-tan, lehenbiziko urtetik, Klaudio Otaegiren

Patri Urkizuk, murtzaila

partaidetza nabarmena izan zen. Bost lan hauek aurkeztu zituen: "Bertsolariek Oñandribian", "Itanasia" ("asmakizunak"), Larra-mendiren ildotik, "Hitz jostailua", "Jesus piztua" eta "Odeyak" (bi itzulpen dira hauek).

Arturo Campionek Otaegiren olerkiak sailkatzerakoan bost atal bereizten ditu: 1) Poesías patrióticas 2) Poesías varias (religiosas, líricas, bucólicas) 3) Poesías festivas 4) Fábulas y apólogos 5) Traducciones y versiones. Patri Urkizuk, berriz, zortzi sailetan banatzea proposatu zuen: 1) Erijiña 2) Euskara eta Euskal herria 3) Omenazkoak eta orime-nezkoak 4) Iri eta ziri olerkiak 5) Ipui eta alegi 6) Orotarik 7) Musika letrak 8) Itzulpenak.

94 poema, 7.702 bertso lerro, idatzi zituen Claudio Otaegik. Bertso horietatik 22 itzuliak dira. Sail ugariena dugu. Otaegiri itzulpenetako joera nabari zaio, beraz, bertso-gintzan ere. Bestetik, itzulpenetako hautaturiko idazleek itzulzailearen joerak eta zalatasunak agertzen dituztenez gero, hauen aipamena egin zuen Patri Urkizuk.

Fray Luis de León eta Calderón-en bina poema kenduta gainerakoak XIX mendeakoko ditugu: Hartzenbusch, Montes de Oca, Belmonte, Selgas, González, Campoamor, Aro-las, López García, Humboldt, Mistral, Navarro Villoslada, Roure, e.a. Prosazko itzulpenen artean, Bonapartek eskatutako dotrina eta Biblia zatiez gainera, Vicente Arnanen "Aitor", "Ispesterko larrosa", eta "Aberedari miragarria" ("El brevaje maravilloso") itzuli zituen, Truebaren "Lamiaren kantua" eta Navarro Villosladaren "Gogartea". Itzulpen hauek di- rela eta, Juaristik Claudio "el traductor eus- kérico de los literatos fueristas" izendatuko du. Otaegik itzulzetako aukeratu zituen poetak garai hartan fama eta ospe handiena zutenak ziren eta beste idazle batzuen gogoko ere ba- ziren. Bilintzek, adibidez, Selgas, Campo- amor, Bécquer, e.a. abar irakurtzen zituen, oso gogo handiz gainera eta, itzuli, Serafin Baro- jak ere itzuli zituen. Denak Marcelino Menén- dez Pelayok argitaratu zuen "Las Cien Mejores Poesías de la Lengua Castellana" li- buruan datoz.

Nola itzultzen ziren, ordea, autoreok? Jo- se Manterolak bere pena eta sentimendua agertzen zuen laroegigarren urtean idazle gutxi satiatzen zirelako atzerriko autoreak eus- karatzen, eta pozik agertzen da Claudio Otaegik bere gaitasun eta doai ugariak poesia itzulpenaren zerbitzuan jartzen dituenean. Honela dio batean: "La versión de la oda **A la Ascensión** ha sido para mí objeto de inmensa satisfacción, y es para su autor motivo de legítimo orgullo, pues debe ser considerada desde luego como una de las más notables que se han hecho en lengua euskara, por lo perfectamente que el traductor ha acertado a conservar el tono y el carácter del original, sin separarse en un ápice del texto, y trasladándolo por el contrario, ver-

so por verso, frase por frase, y hasta casi pa- labra por palabra, sin que hayan desmerecido en nada la grandeza y la sobre- dad de la preciosa composición de Fray Luis."

Bestelako itzia zuen Mourlane Miche- la irundarrak, honela idazten zuenean: "Otaegi erderiza sin continencia esa imagen de Fray Luis, no alcanza, con todo, ni una so- la de las virtudes prístinas del poeta, no da a un solo verso la voladora cadencia ni el pie que deja rocio en su huella." Aitortzen du, ha- lere, nolipehinka asmatzen duela eta behar den euskal doinuaz "con el cunto euzkaldun" puntako bertsoak ere lortzen dituela.

Antzeko iriti desadostasuna erakutsi zuen Patri Urkizuk Manterola eta Juan Car- los Guerraren artean Roure-ren testuaren itzulpena zela eta. Manterolak goratu egiten du Otaegiren lana: "Aquella preciosa com- posición engendradora por el más intenso amor a Euskalerria ha alcanzado simpático eco en el país y ha encontrado dentro de él un audaz intérprete que ha intentado con ver- dadero éxito verterla a la lengua vasconga- da sin hacerla perder por esto ni su grandeza, ni su interés, ni sus innumerables bellezas."

Larramendiren hitzegiaren eragina Otaegiren argi epea zuen Urkizuk honelako hitzetan, adibidez: "adieragoi" (alegoria), "alo- sia" (harmonia), "arturgi" (diamante), "sutun- pa" (kainoi), "ziadi" (ingenio), "dierni" (nazio), e.a.

Otaegiren itzulpenaren berezitasuna na- barmenago uzteko, Patri Urkizuk Mistralen "Magaliren kantua" Otaegi eta Orixeren (1930) itzulpenetan alderatu zuen, biak ira- kurrita.

Esan zuen ere, badirudiela Otaegiren itzulpenetan hitz gutxiitan asko esateko eus- karak duen doala ez dela betetzen; ikonis- moa, laburtasuna eta dotoretasuna izaki, Belako zaldunak XVIII mendean zioenez, eus-

kararen bertute bereziak. Itzulpen guztietan bertso lerroek silaba gehiago bait dute Otaegirenean, edota bertso lerro bat gehiago. Gaztelaniaz hamaika silabakoak direnak he- mezortzira iristen dira batzutan. Bestalde, lau soneto mota erabiltzen ditu Otaegik eta sila- ba askatasun horretan modernisten aintzi- dari ikusten zuen Patri Urkizuk. Dena den, aitoritu beharra omen dago Otaegiren pun- tuek ez dutela betetzen ez Oihenartek ez La- fittek bertso ongi akabatuari eskatzen dizki- oten baldintzak eta gaitasunak, bere bertsuak gehiengutik prosa solas laxoaren antza handiegia duelarik, errimboa eta doinuaren kaltetan.

Itzulpenetako bertso-gintza alde batera utzita, Otaegik berak sortu zituen poemaz mintzatu zen Urkizuk, interesgarrienak sailka aipatuz eta olerki zatiak irakurriz. Erijiokoe- tan, "San Franzisko Jabier-ko, Indietako Apostoluari alabantzak" izeneko poema, Zi- buruko Gasteluzar jesuitarenekin alderatu- z gero, Otaegirena itzaz uhin oihartzun gabe, ahul, gertatzen dela izpirtu zorrotz, kontzep- tista eta aberas haren parean esan zuen. Beste goi ahar bat nabari omen daileke, or- dea, Guadalupeko Ama Birjinari eskaintako bertsoetan, marifilen arriskuak aipatzen di- tuenetan.

Bertso batzuk momentuko zirkunstanz- ziek eskatuak dira eta "Markinako euskal festai diosala"n, adibidez, bere-bere den gaia duela esku artean nabari zaila esan zuen Urkizuk, eta froga gisa zati bat doinu go- xoz irakurri eta gero, Hondarribiko maisuak erretorikazko baliabideak (onomatopeiak, hi- perbatonak, metaforak, pertsonifikazioak, mi- tologiaiko pertsonaiak, e.a.) ezagutzen, menderatzen eta erraz erabiltzen dituela esan zuen, eta agian oharotasun eta errazkeria ho- nexek dituela Otaegik etsaierik handienak.

"Elkar gaitzen denok, napor-euskaldun- nak" olerkieraren zati bat irakurriz, Otaegiren garaian bizirik zegoen kezkaeren gaurlotasu- na azpimarratu zuen Patri Urkizuk.

Gai epikoaren artean "Machin Arsuakoren azaña bat" (inola akabatu zituen bost kapitain frantses kontatzen duena), "Urbietako Juan Ernaniarra", "Antonio Okendo jaunaren bizitza eta azaña", "Ondarribiko cherkoa 1638an", eta "Churruka illezkorrari oroitza" aipatu zituen. Bestelako sentimenduz onduak ditugu, "Bilinch doakabeari", "Umaran jaunari", "Adiskide bati", "Erregiña maitaeri" eta hain lagun eta ezaguna zuen "On Luis Luziano Bonaparte Printzepe chit argi eta jakintsuari opa dio urtearen sarrera on bat Otaegiko Klaudivio Ondarribian" lanak.

Hondarribiko eta Euskal herriko historiaren lekukotasun hauek badutela kiderik euskal literaturaren barnean, narratibaren, antzerkian e.a., esan zuen hizlariak, eta denak ahaletzen baten adierazpenak ditugula, ukatu zaizkigun eta berreskuratu nahi diren nortasun agiriak direla, herriaren hizkuntza emanak.

Kezka politikoak ugari izan arren ez omen ziren garai haiek umore gabekoak, bazuten umore fresko eta bizirik, eta batzuetan ezkor eta garratza ere bai. Horren adierazgarri "Itz jostallua" irakurri zuen Patri Urkizuk.

Azkenean, ezin onar zezakeela, esan

zuen, Lore Jokoak direla eta oraingo kritikan batek dioena: "Los poetas que asisten a los Juegos Florales denotan necesariamente un estatus social y cultural muy bajo. Quitando algún médico, los demás son artesanos populares, campesinos o curas rurales, su formación poética es la resultante de lecturas inconexas de poetas ruralistas de segunda y tercera categoría, el amor más fácil o Gabriel y Galán hacen estragos en la poesía vasca de la época..."

Hori ez dela egia esan zuen Urkizuk, eta Donostiako Eskolako luma gizon laiko haiek bazutela heziketa sakon bat eta bazekitela literaturaren nondik norakoa. Beren arteko lehiak, Lore Jokoak eta aldizkariak, bai Euskal herrian, bai Katalunyan, bai Europako beste erresumetan, lehen plangintza berezia izan ziren kulturaren eta hizkuntzaren pizkundearen, fruitu eta emaitza ederrak sortu zituztenak. Horregatik, gure esker ona erakutsi behar dugula Klaudivio Otaegik eta honen garaikideek burutu zuten lanaren aurrean esanekoak izan ziren bere mintzaldia Patri Urkizuk.

Udal aretoan bildu zen entzulegoak arreta handiz jarraitu zituen hitzaldiak eta txalo be-

roz eskertu mintzaldi guztiak. Ondoren, Udaletxeko arkupeetan Alkateak, txistularen doinuak lagun, oroflaria azaldufakoa, gazte batek aureskua dantzatu eta Eskilaia abesbatzak kanta bat eskaini zuen. Goraxeago, Zuloaga etxean, bazkalareko aperitif hartuta, Itsas Etxean izan zen bazkaria. Bazkalondan, Azpillaga eta Jose Lizaso bertso-lariak Euskaltzaleen Biltzarra, Ipar eta Hegaldekoen arteko batasuna eta Klaudivio Otaegi aipatu zituzten. Azken hitzak, familiaren izenean eskerrak emanez, Ainhoa Otaegi hamasei urteko neska gazteak esan zituen, giro ezin hobean gertatu zen ospakizun atseginari bukaera emanez.

J.A. Letamendia

- (1) Geroxo utzi gabe, hitzaldien laburpena **Hondarribia** honetan bertan eskaintzearen, egun hartan grabatuko zintz baliatu gara. Horregatik, hemen ematen ditugun grafia, puntuakera eta hitzen bat edo beste badeazpadoko gerta daitezke. Hitzaldiak bere osotasunean argitaratuko direla espero dugu eta aipamenek era fidagarriagoan behar dituenak hain go beharko du edota bestela jatorrizko liburuetan egiazatu.

DEMOGRAFIA

JAIOTZAK

AZAROA

- 13an: MAITANE Egurzegi Iza
Gurasok: Jesús Angel eta Mª Carmen.
- 16an: JÓN Vázquez Vito
Gurasok: Antonio eta Ramona.
- 28an: MAIDER Goikotxea Goikotxea
Gurasok: Patxi eta Mª Angeles.
- 30ean: ENDIKA Eskudero Iñarra
Jefonimo eta Mª Victoria.

ABENDUA

- 1ean: ENRIQUE Emazabal Indoi
Gurasok: Andrés eta Fatma.
- 5an: MAIALEN Mendizabal Ega
Gurasok: Salvador eta Esteban.
- 10ean: AITOR Gutierrez Fernández
Gurasok: Manuel eta Mª José.

EZKONTZAK

AZAROA

- 17an: Jesús Mª Amunarriz Berrotaran, Hondarribiko eta M^a del Coro Etxeberria Odrizola, Iruñea.
- 17an: Francisco Sagarzazu Agirre, Hondarribiko eta Mª Mercedes Iturraren Arozeta, Iruñea.
- 17an: Francisco Javier Ugarteandia, Ziganda, Hondarribiko eta Mª Angeles Urrain Galarza, Hondarribiko.

- 17an: Francisco Goikotxea Olaskoaga, Hondarribiko eta Nieves Teresa San Sebastián Larrauri, Hondarribiko.
- 24ean: Alejandro-Hector Francés Pérez, Iruñea eta Cristina Andrade Dasse, Hondarribiko.
- 24ean: Miguel Mª Sagarzazu Mutiluena, Hondarribiko eta Iazkun Aginagalde Bengoitxea, Hondarribiko.
- 24ean: Guillermo Santiago Viglione Uribea, Hondarribiko eta Cristina Unbe-Etxebarria Pirametes, Hondarribiko.
- 24ean: Jesús Mª Yaben Olaskarizeta, Iruñea eta Mª Pilar Izaguirre Darceles, Hondarribiko.
- 24ean: Celedonio Zubilaga Larraide, Hondarribiko eta Iazkun Zapirain Sorondo, Hondarribiko.
- 24ean: Juan José Sursundegi Gaztañaga, Iruñea eta Marta Oiarzabal Muñoz, Hondarribiko.

ABENDUA

- 1ean: José Mª Zabaltze Sarobe, Donostia eta Concepción Larrañe Arbelaz, Hondarribiko.
- 1ean: Pedro-Luis Morán Redondo, Madrilgo eta Carolina Mendizabal Bouniel, Hondarribiko.
- 7an: Enrique-Francisco Andrade Dasse, Hondarribiko eta Yolanda Sampedro Etxeberria, Iruñea.
- 7an: Juan Antonio Estrella Jiménez, Hondarribiko eta Mª Carmen Conajero Hoces de la Guardia, Hondarribiko.
- 7an: Daniel Ezeiza Igos, Hondarribiko eta Amaia Olaskoaga Agirre, Hondarribiko.
- 24ean: Ignacio Yarza Bereau, Hondarribiko eta Guadalupe Olaso Goñi, Hondarribiko.

HERIOTZAK

AZAROA

- 19an: Juan Arozeta Agirre 70 urtekoa Iturn Berri.
- 23an: Antonia Arretxea Migelena 46 urtekoa Guadalupeko Ama.
- 24ean: Mª Luisa Díaz Caminara 79 urtekoa Kale Nagusia.
- 24ean: José Ramón Aramendi Aizaldeg 66 urtekoa San Nikolas Kalea, 10.
- 25ean: Gregoria Elometa Inxautzi 83 urtekoa Arma Plaza.
- 29an: Concepción Ezeiza Etxegarai 86 urtekoa San Gabiel Egoitza.
- 30ean: Isabel Gorostiza Plazaola 86 urtekoa Zuloaga Kalea.
- 30ean: Margarita Elorza Garmendia 72 urtekoa Telleria Etxea.

ABENDUA

- 1ean: Severo Alkan Berrotaran 86 urtekoa San Pedro Kalea - Azken Portu.
- 3an: José Cruz Aginagalde Mixelena 89 urtekoa Jazubia, Gebara-Larre Baseria.
- 7an: Juana Velasco Aginagalde 91 urtekoa Mendelu, Ugarte Etxea.
- 9an: Micaela Etxaide Etxebeste Arkoli Auzoa Santinena.
- 10ean: Daniel Iñarra Lekunua 76 urtekoa Lur-Gorri.
- 10ean: Felipe-Mauricio Iza Sorondo 39 urtekoa.

BERRIZ ERE KLAUDIO OTAEGI

Hondarribiko Udalak, Euskaltzale Biltzarrak eta Euskaltzaindiaren batean, aurtengo azaroaren 24ean eskaini zion Klaudio Otaegiri zenari ongi merezia zuen omenaldia. Bertan, Pami Urkizuren hitzaldi bikaina entzuteko aukera izan genuen, Otaegiren bitzitaz zenbait zertzelada eta euskal literaturari eman zion eraginez. Literatura balioen aldetik ikuspegi ederrea beretan Urkizuk txukun azaldu ziguna.

Horrek bultzatzen nau gaurko honetan lehenago **Hondarribia** aldizkarian (ikus 35. zenb., 8. orr.) eskaini nion artikuluari zenbait gehigarri lutzatzea; bere emaitzetan parte bat ohar eginaz, gizonaren nortasuna, trebetasuna eta kementa adierazteko.

Osagarritz, gogoan har, geroztik bi irakaslek egin zuten ikerketa, **Hondarribia** (39. zenb., 13. orr.) aldizkari berean "Otaegi mai-xua"ri buruz argitaratu emana. Arma Plazako egoitza eta ondokoan berriak eskainiz.

Francisco Grandmontagne idazlea, Bur-gosko Barbadillo de los Herreros-en jaioa ba-zen ere, Jose R. de Uriarteekin batean Buenos Aires-en **La Vasconia** aldizkariaren sortzailea, joan zen mendean Argentinako euskaldun jatorrikoiei begira egina zenaren hura bederatzi urtez zuzendari zenak Hon-darribian egin zituen bere lehen ikasketak osa-ba Klaudio Otaegirekin. Eta hara nondik zuen gure herri honen ezagutza. Bere luma eman zituen hainbeste saio euskaldun herbeste-ruetuei buruz eta haien fruitua dugu **Los inmigrantes prósperos** deniztan bilduma liburu. Izenburua, gehienentzat on zelarik, ez ordea Anjela Kerexeta Iparragirrerren alar-gunarentzat, han dakarren "interviú"ren arabera.

Baina, "El vascuence de Buenos Aires" delako kapituluak dator osaba Klaudioen

oroitzapen ezia. Zer gutiago lehen irakas-kuntzak eman zizkionarentzat? Eskuetan du-dan liburu, **Los inmigrantes prósperos** denbura, 1944. urtean Aguilar-Editor etxeak Madrid-en berargitaratua da eta 427. orrial-dean dakar aipamen hori. Kapitulu berean, aipamen horren inguruan, Luis Luziano Bo-naparte printzearen goraipean eta lanen be-rriri ematen du. Nor dienez, haurtzaroan ezagutu zuen Hondarribian, osaba Klaudio-rengana etortzen zenean. Poliglota bezala aurkeztu du, zeren hirurogeitabi hizkuntze-tara itzuli bait zituen Bibliaren zenbait zati. Eta emaitzarik ederrera euskarari eskaini. He-men, euskalkien ikerketa ezetik, beraien hi-kerera mota guzietara Biblia itzulpenak egin zituzenez bertako laguntzaileekin. Laguntzai-le honetatik prestuenetako bat Klaudio Otaegi zelarik.

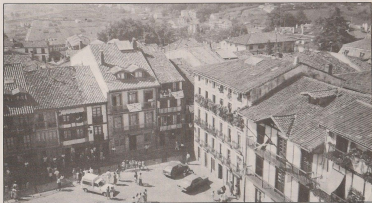
1857. urtean ekin zion Bonaparte prin-tzeak euskal lanei, bost urteren buruan hiz-kuntz atlas gisa mapa bat osatzeko. Lagun-tzaileen berri eman nuen Bruno Etxenikeri

buruz egin nuen lan batetan (ikus, **Euske-ra**, XXIV, 1980, 561-568. orrialdeetan). Baina Bonaparte printzea Euskal Herria ekartzea K. Otaegiri zor diogu.

Otaegiren emaztea eta printzearen biga-rrin emaztea ahiapak ziren, era berean Fran-cisco Grandmontagneren aitaren arreba, eta jatorriz aiharratzeak. Aldiz, Otaegi An-toine D'Abbadie, artean Hendaian bizi zena, adiskide mina Euskal Jaiek antolatzeari eman zionetik. Eta D'Abbadie izan zen, Klaudio Otaegiren bidez, 1856ko apirilaren 25ean Bo-naparte printzearengana jo zuena, bere hiz-kuntz ikerketak hemen egin zitzaiz. Horren bidez lortu genuen euskarari buruz inoiz egin den ikerketarik sakonena, gaur egungo eus-kalkiarik gehienak hortaz oharu ez badira ere.

Klaudio Otaegiren lana garrantzitsua de-larik ere, eginaren adinakoa da eraginezkoa. Alde hortatik begiraturik, uka ezinezkoa gu-re gizonaren emaitza euskararen historian.

Juan San Martin

GAZTAIÑA ERRIAK PIN-PAN

**"Aza olloak pil-pil
Bisiguak zirt-zart
Gaztaiña erriak pin-pan
Aia goxo-goxo, epel-epel"**

Gabon kanta ahapaldi hau "La Ali-mentación doméstica en Vasconia" libu-ruan jasoa dago. Liburu duela gutxi argitaratu da eta bertan ia ehun lagun ari-tu dira datu bilketan.

Letrak, nolakoa zen garai bateko Ga-bon afaria erakusten digu, barauaren le-geperen zegoela, lehor antxa egungo egunerako.

Hondarribian, kanpoko bilketan ari-tu denak honela dio soil-soil: "...ohizko afa-rian lehen platera aza edo azakorea duzu. Arrosela edo bakailaua. **Azkan aldian**

karakolak sartu dira. Postretarako sagar errea eta arrozkoletxea."

Zein ote da "azkan aldi hori"? Gutxienez-gutxienez mende hasierara jo behar duzu. Badira oraindik gure artean ohitura hori eza-gutu zutenak.

Herrigarria bada ere, Oiarzungo aipame-nak argixeago uzten digu gaiak: "Oientzero afarian honako jakiak izaten ziren: 1. zurru-pufun bijilia zopa bakailau apurrekin 2. azo-liyo, aza oliotatuak 3. arrosela parrilan errea 4. Karakolak saltan 5. Gaztain erreak. Sagar-doa edaten zen.

Liburu bera eta gai berarekin jarraituz ge-ro "Diferentes actitudes ante el consumo de caracoles" honela dio: "Gipuzkoan, edo ez dira jan edota, jan badira, oso noizbehinka gertatu da".

Behar den tokian jakin dadin, ozenki aldarrikatu behar dugu Hondarribian ka-rakolak jaten ditugula, eta egun horietar-ako askoz lehenagotik enkargatu behar izaten zaizkiela saltzaileei. Irungo merka-tuan hemengo baserritarrek saltzen dituz-tela eta egun horietan etxeko janak aberastasan handia duela hemen, bai ja-ietan, bai egun honetan.

Ez da horren aspaldi baserritarrek, Gabon-gaua gabe Gabonzaharra ospa-tzen zutela. Eta gure oroitimenean gorde-tzen dira arrantzaleek, barkuetako kon-tuak garbitutakoan, bertako jatekxeetan egiten zituzten bazkariak (ez afariak). Ta-malgarría da historia osatzen duten xehe-tasun hauek ahaztu izana.

Juan José Lapitz

"PIRU MIRU" LEHIAKETA (1)

Egun hauetan, bufandaren barrutik agertzen diren zenbait sudur gorrik adierazten dutenez, kriston hotza egiten omen du Hondarrribian eta meteorologoek horren arrazoiak ez badakite ere guk badakigu. Ez da sekretua.

Joan den zenbakian Joxe Genuak bidalitako asmakizun matematiko bat jarri genuen eta, zailtxoa zela eta, inork erantzungo ez zuelakoan, Piru-Miru lotsagabe alenak horretarako zituen diru guztiak Irungo Bingo batean gastatu zituen.

Eguna joan eguna etorri, erantzun bat etorri zen eta ez zen deus gertatu. Hurrengoan, ordea, bi etorri ziren eta hurrengoan beste bi. Martxa hura ikusita Piru-Miru moskeatzen hasi zen eta bizkarrean hotza sumatzen. Hasierako moskeoa, hala ere, ez zen ezer, azkenean 12 (hamabiti!) erantzun zuten etorri bait ziren. Eta Piru-Miru hotzua, izoztua, hormatua, jelatua eta konjelatua gelditu zen izuaren izuz, txakur txikiak gabe zegoela eta.

Azkenean, hotzak Piru xurraren txabola lehortu zuen eta Hondarribia guzian zabaldu zen. Inpromatziaren errudunak honako hauek dituzue: Maider Amiano, Iratitz Arruabarrena, Martxel Bereau, Iratitz Bereau, Garbiñe Dárceles, Alaitz Dárceles, Aritz Kanpandegi, Larraitz Lizarazu, Nerea Lopez, Aritz Lopez, Itziar Olaso eta Zuriñe Puerta.

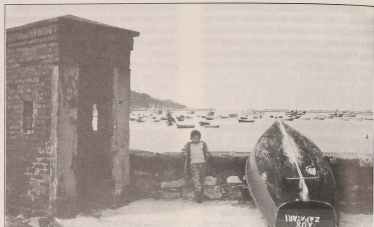
Hona hemen balio zuten erantzun horietako bat.

16	3	2	13
5	10	11	8
9	6	7	12
4	15	14	1

Laukiak ("lauki majikoak"), laukoa zenez gero, lau puntu zituen. Bakoitzeko bostehun pela emanda, bi mila pela jasoko ditu asmatzaile bakoitzak.

Hortaz, aurreko puntuak gogoan harturik, hauek dira Piru-Miruk oraindu beharrekoak (horretarako zuen kontuaren edo kartilaren zenbakia jakin arazi behar diozue Udaletxean):

Martxel Bereauk, Nerea Lopez, eta Aritz Lopezek, bederatzina puntuz, 4.500 pezeta bakoitzak. Kontxi Zubillagak, bost puntuz, 2.500 pezeta. Maider Amiano, Iratitz Arruabarrena, Iratitz Bereau, Garbiñe Dárceles, Alaitz Dárceles, Aritz Kanpandegi, Larraitz Lizara-

zu, Itziar Olaso eta Zuriñe Puertak, launa puntuz, 2.000 pezeta bakoitzak.

Nola batzuek oraindik aurrekoa kobratu gabe duten, dena kolpetik hartzean, Kuwaitera joateko fragata bat erosteko adina diru izango dute. Jakin dugunez, Piru-Miru, presaltua lortzeko galtzerdiak ere enperatuta, kupela jantzita dabil hotzak akabatzen.

Kuwait dela eta, inguru haietara joan omen zaigu Joxe Genua eta asmakilo hau ekarri digu hurrengo lehiaketarako:

BANAKETA ZAILA

Arbiar batek bere 17 (hamazazpi) gamelu bere hiru semeen artean banatu nahi zituen. Bati gamelu erdiak eman nahi zizkion, beste bati heren partea (hirutik bat), eta azkenari bederatzirena. Gameluak, ordea, ezin

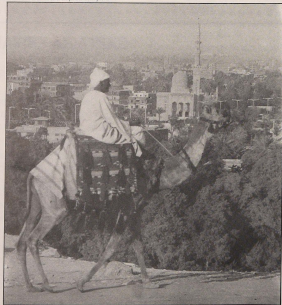
ziren puskatu, osorik behar ziren. Inork ez zekielerik arazoa nola konpondu, jakintsu irakiar batengana jo zuten eta honek erantzun ezin egokiagoa eman zien. Zein izan zen jakintsuaren erantzuna?

Erantzunak bidaltzeko epea 1991eko urtarrilaren 20ra arte da. Betiko helbidera:

"PIRU-MIRU" lehiaketa
Euskara Kontseilua
UDALETXEA
Kale Nagusia

20280 - HONDARRIBIA

GABON,
URTEBERRION!

VII LITERATUR LEHIAKETA "BORDARI" ETA "SATARKA" SARIAK

Abenduaren 5ean, aurtengo "Bordari" eta "Satarka" sariak erabakitzeke, Udaltzaian bidu ziren epaimahakoa. Nahikoa lan izan zuten, inoiz baino lan gehiago aurkeztu bait dira aurten.

35 guztira.

"BORDARI" IPUIN SARIKETA

"Bordari" Ipuin Sarietako mahaia Jose Antonio Loidi, Martin Ugalde eta Txomin Sagarzazu idazleek osatu zuten eta honela banatu zituzten sariak:

Hemezortzi urtez gorakoentzako den A mailan, 4 lan aurkeztu direlarik, Jesus Mari Mendizabal gertatu zen irabazle "Lore zuria"ren ipuin beltza" ipuinarekin. Bigarrena, Martxel Mariskal Balerdi izan zen "MORKE - Ezkatik gabe geratutako izakiaren kronika laburra". B kategorian, 13 ipuin aurkeztuta, Joseba Olaskoaga Arozenarena izan zen onena epaileen ustez, "Beti berdin" titulurakin. Bigarrena, Mikel Belloso Garitano, "Gorputza lurpean eta arima zeruan" izeneko kontakizunarekin.

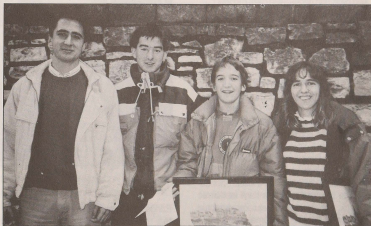
Martxel Mariskal, Arantxa Lasalde eta Jesus Mari Mendizabal.

"SATARKA" OLERKI SARIKETA

"Satarka" Olerki Sarietako epaimahaiaren inguruan Xabier Aranburu, Martin Iturbe eta Txomin Sagarzazu idazleak bildu ziren eta honela erabaki zituzten sariak:

A kategorian, 6 lan aurkeztu zirelarik, lehena, Arantxa Lasalde Galarzarena izan zen, "Argiaren amets" olerkia; bigarrena, ipuinetan bezala, Martxel Mariskal Balerdi izan zen "Otzurrak jaten ohizko putzuetan" poemarekin. B mailan 12 lan aurkeztu ziren eta lehena, Haritz Altuna Muñoa gertatu zen "Negar egin nuen" lanarekin, eta, bigarrena, Sara Martinez Ortiz "Ikututako ametsak" poemarekin.

Sarietaren oinarrien arabera, irabazle guztiak, herritarrak direnez gero, ezagunak ditugu eta ez dute aurkezpen berezirik behar, hala ere gogorra dezagun Jesus Mari Mendizabal, urteroko irabazlea, bere 41 urteetan Txingudi Ikastolako irakaslea dela Jaizubian. Martxel Mariskal, Ameriketako ikasketak bukatuz gero Arrasateko CIM hizkuntz eskolan dugu ingeles irakasle, 42 urte betetzen ditu hilabete honetan bertan. Arantxa Lasalde 19 urte ditu, txistulari bikaina da eta Donostiako Kontserbatorioan ikasten ari da Ansorena maisuarekin. Joseba Olaskoagak eta Sara Martinezek 17na urte dituzte eta UBI baiten

Joseba Olaskoaga, Haritz Altuna, Mikel Belloso eta Sara Martinez.

ari dira Hondarribiko Institutuan. Mikel Belloso eta Haritz Altuna ere Institutuan dabilzki-gu, BBKo bigarren kursoan eta 15 urte dituzte.

Sariak abenduaren 16an banatu ziren Ama Guadalupeko Aretan Txanpa Akordei Orkestaren kontzertu arin eta bikain batekin, Karlos Iturraldearen batutapean. Aurkezle lanetan Gurutze Elxazarreta aritu zen. Ondoko orrialdeetan dituzu lan sariak.

NEGUKO JARDUNALDIAK

Hondarribian chitira bihurtu denez, lehiaketa honen inguruan "Neguko Jardunaldiak" izan dira aurten ere.

Hilaren 14an Peter Roberts-ek "Marra-txo" lana eman zuen hiru aldiz, haur txiki-entzatzat, Ama Guadalupekoan. Abenduaren

15ean trikitilariak eta bertsolariak izan genituen leku berean. Tapia eta Leturiak, panderoa eta soinu txikiak, hainbat berrikuntzaren artean, rocka eta ariñ-ariñ "kajun", kanadiar eran, eskaini zizkiguten. Hanka hotsak jendeak eserita ere badakiela dantza egiten adierazten zuen. Bertsolariek, Mañukorta, Andoni Egaña, Mikel Mendizabal eta Manolo Arozena, umore ederrean Hegoaldeko lau probintzietatik etorri. Mañukorta zirkatzeaz gainera, Kirol Kaia ere alpatu ziguten. Gauean Niko Elkart eta bere taldea aritu ziren, San Pedro kalean, aurten goiz jeltsu datorkigula iragartzen zuen gau hornakor batean. Eta, azkenean, igande arratsaldean "Goizuetan bazen" antzeslana eskaini ziguten herri hartako gazteek, arras obra herriko eta freskoa emanez, bertakoek asmatua, bertako chiturren isipulu eta bertako euskaraz ondut. Ostiralean eta larunbatean bideo emanaldiak izan ziren Sainduak.

LORE ZURIAREN IPUIN BELTZA

**"Aski du hon eta errekeitu
etxean deus ez denak peltu"
(OIHENARTE)**

"Berea" zuen aspalditxodanik Martinek tren geltoki xume hura. Beretzakoa, behinik behin. Zerbitzu bat besterik ez bazen ere guztia eta bera norbaitek inoiz izendaturiko arduradun morrioa soilik, ez zeritzon hala Martinek. Kial!

Nola zerbitzu eta arduradun soil? Horixe polita...! Ez al zuten, bada "jefe" deitzen? Nor bestek txukuntzen eta konpontzen zituen hango bazterrak? Nork, berak ez-eta, gerasen zituen bateko nahiz besteko trenak? Nork, abia zitezela ere agintzen merkantzia tren astunei, kea zerriela zetozen lokomotora zaharkituei eta jendez beteriko bagoi aspertuei? Nork, eh...?! Nork zekikelen hango berri berak beste, hura destinatu zuteneko hogetahiru urte haietan ez zen-eta inor txo deusetara agertzen? Bat dela eta bestea dela, telefonoz deitu, bai, hori bail Baita maiz ordenak eta legeak zehatz markatu ere; edo ohar txo hau dela, harako erretolika dela... Amaraun guztia telefonoz, ordea, eta posta bidezko paperez.

Hogetaka urte haietan ez zitzaion bat bakar behar izanda ere bertara lekutu agintari ezkutu haiek. Ez-ta beharrik ere, portzient! Ez al zen, bada, Martin bera aski, ala? Bibote muturrik arrimatu ezean hobeto. Ez zuen alferrik etxe osoa gotik behera betaro zunituz-eta itxuraldatu; alboko komun etxola, urra-urra eginez, eraberitu; trenbidearen ertz biak, ehun bat metro luzean, hondarez eta uharriz azpitik eta harri kaxkarrez azaletik, egokitu eta dotoretu. Zer demonio ziren, bada, Beasain eta Zumarragako agintariak, nahiz goragoko handiputzak, bera, Martin, ez izateko hango jaun eta jabe, guzti hura ez izateko "bera"? Edo beretzakoa, behinik behin. Hamalau, ala...?! Non zeuden korbatadun haiek sasi, sastraka eta lahardiak garbitzeko orduan?; bai, bai, haiek hala lore motetz apaintzeko garaian, etxekontarak hainbat eta hainbat landarez ederragotzeko tenorean? ... non zeuden endemoniadiak? Nork ipini zituen, Martinek ez-eta, sailean-sailean arkazi eta zurxuri tinko lerdanak zubiraino bitartean, eguzki aldian bidaiarientzat abaro gerta zitezen eta beste noiznahi amets toki? Nork gozatu ere gozatu zuen, eguneango ahal-den txoz, behialako geltoki hotz zarplitsu hura...?

Igoalekoa zegoen orain! Bisbistan dagoenak ez omen du isplu beharrik. Martinek berak zuen urtetan, erreloaren beraren pazientziak, dena jaxo, zegoen zegoeneko itxura apainera erakarri, guztia "bera" izan zedin. Ez zeukan, ez, Martinek bere geltoki hura hola eta hola saltzeko, inori saltze-

ko ez zeukanez!

Urteak aurrera, ordea, eta, ez baita da inor betirako jaio, altatu izan zioten maiztxo erretratatu beharko zueneko, nahita-ez. Ilun ordutarako ordezkio gazte bat ere ipinia zioten iadanik. Bon. Bera lurrari zor zitzaion noski, eta halaxe, ekarri bezala eramango ere zuen noizbaitekoan. Martinek ez zuen hortan arangura beltzik, ez beldur ikararik. Bai bait zekien lurra, goiz edo berandu, beti eskatzen duela berea eta hutsik gabe jasotzen.

Ezingo zuen urteen ixurien aurka, baina berea, "bere" hura, ez zitekeen bizi zen artio kenduko, alajaietan!

Arratsaldeko seirak ziren eta ordu pare bat falta erreleborako. Aurti etxean.

Aldi-aldera hala moduzko pentsamenduak ausnarrean zebiltzala, telefonoaren tirin hotsak ekarri zuen zegoenara.

• Bai!

• Kaixo, Martin! Fernando nauk. Ze berri goi alde hoietan?

• Zaharrak berri, motel, zaharrak berri...

• Aizak, hi: nire akordioan gaur ostrala denez, Soziedadean antxume jana diagu arratsen eta hi ere agertuko haiz, ala? Bap- po jan, galanki edan eta gero badakik, musean, gezur eta zikinean, harik-eta muturrak bero-bero egin arte. Zer diok...!

• Ez diat aparteko gogorik, hura. Istima- tzen diat, Fernando, baina...

• Ze istima eta ze sistima, gero! Beti etxean egon behar al duk, ala? Ez hago lehengoxea, Martin. Aspaldi ez dela, bazter guztiak erre beharrean eta orain... ze Jesus habil hi orain? Lanetik etxera, etxetik lanera; pasadizoan ere apenas inori diosailk luzatzen dioan... Anima erratua dirudik horren zaput.

• Hainbestearino ez zekiat den, baina jendartean ez nabilek gustora. Bakarrik hobeto moldatzen nauk. Besteek, lagun "hurkoek", niri ez zidatek endredu eta enbarazoa beste-

rik sortzen, motel.

• Haundia bota duk, horratio...! Zoriontsua bakarka izatea ezinezkoa duk. Bakardadeak, gnuak bezala, ez dik gauza onik: norbere bar- rupeko pentsamendu ilun-gaitzoei haize emateko bestetako ez duk. Hator elkartera, Martin pittin, eta utz hitzak hire burutazio astun hoiak Antzarango loietan, bihar ere han- txo izango dituk noski eta, jaso nahienean.

• Ez duk arrazoi faltarik beharbada, bai- na ezetzen niagok. Ez diat umorerik inoren aurrera solasera agertzeko; eta alabak, etxe- ratzerakoan, bertan topa nazala nahi nukek. Hamalau urteko neskatxa zuria bakarrik etxean uteak itxuririk ere ez dik.

• Heuk ikusiko duk, hi: bederatzietan antxume erre diagu, bai?, kakaume bat ez haiz, ez?, eta ondo baderitzok, etor hadi. Bes- tela, jan ezak baratzi zopa etxean! Bale?

• Tira, motel, ez duk hainbestearinoko ere... Prezioz joan behar al diat, ba? Ez dau- kazue nire beharrik eta... Oirantxe ez zekiat,

gainera, ez ote diuzuden labore egingo joan ezarekin. Ni bezalako pertsona hutsek ez bait ditek mahai ondorena pizten, eta bai sarri ordea tristetzen eta motelitzen. Hori, sesiatzen eta garrazten ez dutenean...

- Et, et, et... Zertan ari haiz? Ez hadi entzindimendu lotukoa izan? Afari baterako horentzeste komer? Hi haiz izateko atxur kirtena, hi... Nik uste baino askozaz pitzatuago habil, Martin.

- Hemen norberak zekik bere berri... On egin deizuela, aiskidea, eta ea hurrengo batean animatzenagotzen naizen.

- Aio bai, eta galdu gabe ibili!

Zorioneko Soziedadea! Askitxo ibila zen Martin hango afari eta safaritan. Eta zer egiteko? Ijji kanta eta ajaja farren itxurapean bakoitzak bere gezurraren egia (ala egiazen gezurra, batek al daki?) egokiago edo alaikiago gordetzeko, estaltzeko, zurtzeko... Han ez omen da enbidariak! Zakurren bibolinak...! Berdinagoak direla han denak? Baita zera ere! Azpiorra bai ugari...

Askoren gauza, guztien gaitza, alde-aldera esan daiteke. Ez etorri, beraz, Martini umegorrien kontuekin. Ardoaren memoria erratua dela! Ederki asko zekien hango berri eta Horrexegatik, aspalditxotik, zakurraren ipurdia bidaliak zituen denak, hor konpon zitezela heurak Elkarte zuloan eta pakean utz zezatela bera bereetan...

Zortzirak aurretik eta gaitokiko gau lanean txandatuko zuen gaztea etorri bitartean, lau treni emana zien bidea: merkantzia bat, gallegoa bestea eta bi tranbia. Bidaiaerentzat

ez zen azken urletan txartelik banatzen, jendetza urria igo eta jeisten bait zen herrixka hartan, are gutxiago arratsoko ilun orduetan, ostriala izanagatik.

Puntual asko agertu zitzaion ordezkioa. Azken berriak labur zurraren eman zizkion eta, egunero bezala, goiko etxebizitza zaharkitu hutsera abiatu zen Martin. Bazuen etxe hark jira guztian halako balloi edo korredore irekia egurrezko barandiarekin, Martinek arduratsu gorritatua. Eta barandian isekirik, metro erditik metro erdira, bat gorago bestea beheraxeago, loreontzi sail ederra, alarrez irmo lotuak. Lurra, bizi zeneko etxeko baratzatik garraiataua zuen, gorotzez neurri juxtuangarriritua. Loreak ere halatsu, bikainen kimu berrietatik ertekak.

Hantxe iragan ohi zuen ordu erdi bat edo: zurkaiz koloka hau sendotu, zurtoin azpitako hosto ihar galduak erazi; honako hau usaindu, harako hura mimatu... eta denei ur busti bat eman, gauerako freskagarri.

Hauze egingabeko eguna deus ez zen Martinentzat, bizi zeneko etxe aurreko baratzetx kanpo, lore haletxek maite bait zituen bizikien. Alabarekikoa besterik zen...

Bederatzia alderako etxean. Afari legea egin eta salako lehioak, kristal idorren atzetik, baratzeari so alabaren zain... Bost atzola Martini orduan Elkarteak antxume erre usainak, errioxako ardo beltzaren ondoko pozak, edo lagunarteko erronka, kantu eta trabesak...! Horrelakoetan, gazteagotan eginko bertso tristeak behin eta berriro irakurritz gozatu ohi zen; edo bestela, alaba txikia zenean grabatutako ipuin eta kantak entzunez.

"Eginak ez du eginkizunik", besterik esan nahi badu ere, Martinentzat ez zegoen eginaren atsegina baizik, eta eginkizun bakarra, zera: egindako hura bere-berean mantendu, norberaren atsegitzat eskuera mantendu.

- Gabon, aita! -alaba Lorek, salako atea brastokoa ireki eta antxintxika bere logelara eginez arropak aldatzera-. Neka-neka egin nator. Uf...!

- Ez dakarren horren itxurarik, ba -besaulkitik altxatu eta sukaldara bidean Martinek-. Letxua badun, urdiazpiko pixka bat eta arraultzak. Prejituak al dinat pare bat? Ala nahiago ditun tortilan...?

- Utzi, aita, neu moldatuko naiz.

- Baita zera ere! Aldatu haizenean, hator mahaira lasai.

Denbora asko baino lehen han ziren biak aurrez-aurre, batek jan ahala, kontuak alera nahian bestea, eskailerape ilunetatik ardo botela onenak bilatu ohi diren tankeran.

- Zer berri kale adetik...?

- Arratsaldean badakizu zinemara joan garena. "Dirty Dancing" ikusi dugu. Dantza zikina. Sona ba omen du bazterretan eta atzina fortunatu zaigu geuri ere.

- Atsegina, dion? Gordina ere bazitekean hiretzat, Lore. Kontatu zidanen, bai, gel-tokiko ordezkariak: puttaziranga ez bestelakoak...! Gaztetxoa haiz hi istorio lizun eta lotsari hoiatarako. Tentuan ibil haiteke, kuida du eta soseguz...

- Tira, tira... Zurrumurru guztiak hala zioten: gordina eta lizuna, baina zer...? Dantza mundu-giro horretan, bikote bateko neska, hala behar eta, haurdun suertatu, bai?, haren orde bestea neska politi bat etorri, eta mutilarekin maitemindu, aita; biak txorateraino maitemindu ere. Horra istorioaren mamia. Non da hor berderik...? Hori bai, guztia giro goxoepellean oratu: dantza-eta-maite, maite-eta-dantza... Gehienok hunkituak alera gara. Ez zen gutxiagotarako ere. Hura zen, izan ere, mutilaren begirada, aita, orrazkera, tajua...! Uf...!

- Zer dion, alaba? Ze hizpide dun hori...?

- Egia da, ba, eta...

- Ze egia eta egia ondo, gero! Gutxi ikasiak beti jakintsu. Hik ez dakikenen, oraindik behintzat, zer den eta zer ez, egia. Ezta jakin beharrik ere, endemas. Entzun al dun? Hire buruaz goragoko gauzetan...

- Aita...

- Hire egia bakarra neu naun; neuk dinat hireganako ardura guztia; etxe hau dun hire mundua oraindik; haz hadi hemen, aitaren babesean, eta gero gerokoak.

- Lasai, aita. Oker zabilta horretan. Ni hemen jaioa naiz eta hazia... Baina zabela da bizi eta ezin geratuko naiz lau hormatzarron artean betirako. Begiak bezala oinak ere kanpora entsaiatu beharko ditut halakoren batean.

- Ongi esan dun "halakoren batean". Ni bizi nadin artean nire alaba izango haiz, dudarik gabe, eta jokatu ere, nire alaba gisa jokatu beharko dun. Ama zendu hunan halabeharrez et hik ez naun, ba, bazterrerara botea utziko, ala...?

- Ze... ze burubide daramiz, aita? Nik zu bazterrerara bota? Non arraiotatik atera duzu ergelkeria hori? nondik, ordea...? Aita zaitudanez, alaba nautzu. Ez ordea eskalaba. Zuregandikoa nautzu, ez ordea zurea.

- Hitz lodiegiaik ditun hoiek hik esateko.

- Hitzak hitz, bizitza horrela ohi dator, aita.

- Ez zekinat, ba... Bizitza ez "dator", "eraman" ere egin zezakeen batek ahal duenera.

Atsegin zuen Martinek halaxe alabarekin bala-bala jardutea. Besterik bazirudien ere, ez zegoen haserre gizona alabak zernahi esanda. Berarekin bazuen, aski.

Damurik, ba ote ziohakionaren sumo gaiztoa handiagotzen, larriagotzen ari zitzaion Martin gizajoari. Lehen seiaretarako beti etxean zuena, zazpirak baino lehen nekez, geroago. Orainaldian, bederatzietarako ere, nahi ezta, liraka bezala erakarri behar izaten zuen barrura. Duela gutxi arte, aita zuen babes bakar et irri-negarretarako fidalguna. Orain, aldiz, ez bide zuen aita ezertarako behar, zenbaitetan garraztxo eztabaidatzeko ezean. Irin-arrun eta goien-barren ari zitzaizkion ateratzen gauzak. Ba ziohakion alaba berea...

Horrelakoetan, ura eskuz harrapatzeare-

na edo haizea katetan lotzearena oti ohi zitzaion...

- Zer egiteko ni horren goiz zokora beti, lagunak denak hor dabilta-eta kalean jareinda? -egotzi ohi zion Lorek beltzuri eta iharraisika, "nire eskubideak" aipatzeko lotsak.

Haunditu ahala arrotzago zekusan aita. Ez dakit arrotzago edo... Hain zaila zen, izan ere, sentipen hura hitzez adierazten! Baina bazen bien artean zerbait berririk umeagotan ez zena, hau da: besakada estu-estu batean bezalaxe, zenbat eta laztanduago, orduan eta minago, itoago sentitzen...

Mundua horren zabal-argia izanik, begiko eta dastagarri, molatan zeukan aita atez barne beti, bere eskura eta bistara? Nola ez zion egundo kanporako bidenik aipatzen...? Zergatik beti loreak gora eta etxea behera, zu eta ni... beste konturik gabe!

Kezkati zebilen, bai, goganbehturik aspalditxo Lore eta aitarekiko ez oso fidakor. Geroz eta deabruz josiago zekusan aita, uzkur eta setati. Hamaika tripa jate bazuen hori zela-eta. Gelan bertan zegoelarik ere, lasaienean ustez, maiz sartu ohi zitzaion, aitzakiarik hutsalenez, aterik jo gabe, intimitate pakezkoa haustera. Bizpahirutan armairu arropak eta kajoietaiko idaztiak nahasiak topatu zituen, bipilduak; jantziak ximurkatuak bezala eta orriak mialtuak izan bailiren.

Aitaren jokera arraragozten ari eta Lorek ez jakin zergatik, ez bait zion horretarako biderik ematen, ustez. Aitagandik inesi eta itzuri balebil sikira..., baina askok nahi luke: te alaba hainbat orduz etxean!

Aitaren etengabeko galde-zirikak ekarri zuten Lore zegoenera:

- Kontuak kontu, hik badakian etxea dagola lehendabizi. Bolar honetan kanporako grinaz sumatzen haunat, bazirudin hutsaren hurrengotzat naukanala. Telleriko "Motza" dela, Pitxarardoko "Maribandera" dela... gehienean badun norbaiten aitzaki kalera egiteko. Bart gau luzea dinagu eta biharko asmatuko dinat nik zerbait, zerbait asmatuko dudanez... Gai haiteke bestela holakoxe batean, heure ogitik zopak egiten hasterako. Hoa ohera goiz, bihar baratzeako lanak elkarrekin egin ahal ditzagun. Aurreko asteen idortez badin, izan ere, jorratzen eta harrotzen premia ederra. Ondo lo egin eta bihar arte.

Larunbatak, hurrengo egunak ere, ez zuen euri tantarik ekarri. Zeruia oskarbi mantendu zen: eguna, sargori; gaua, izar-largien ditziraz, itzaltsu.

Martinean ere ez bide zen deus berririk gertatzen: goizean goizeko baratz lanaren ondoren erretiratu ziren, nonbait, eta harrez gero inork ez zuen aztarrenik izan, hala aita nola alabarenik. Berea zuen aspalditxodanik Martinek larunbata Beretzako, behinik behin. Huraxe zen, apika, Martinen egunik gogoangarriena, antsiatuena, dena zuelako berarekin: baratzea, bisbistan inora ezin gabe, berak lantzeko eta usaintzeko; etxea, irmoa eta geldia, bera babesteko eta biltzeko; alaba, loreetan lorerik zuriuna, berarekin eta beretzat, pozik ala triste.

Igande goiza hitsa eta lanbrotsua esnatu zen horratxo. Goizalbarean argi meheak nekez argitu eta ebaki zezakeen lirim eta Kizkitza aldetiko hodei kopeta beltza. Martinen etxe atzeko errekatxoa uharrez biziagotzen hasia zen eta haize hezeak zuhaitz otzanak biluzi nahi zituen, antza. Jende

bekanak gora eta beheara, mezetara bidean edo-eta ogi bila, elizdorreko kanpai durunden tuntuanean zihozten aterkipetan, elkarri diosai ilabur zegiela.

Inork ikusi bazuen ere, ez zion jaramonik egin lehiio zigristinduarien osteko Martin sorgitu eta mudurriari. Baratzean, ostera, ez bide zion inork ezeri erreparatu. Martinen kopeta aurreko kristalak gandu zuri barren-dik eta maiko luuzeu, laban-laban, kanpotik. Zikinik ere ez gizonak besaulkian... Sekula baino ere mardulagoa zekusan aurrean baratza. Lau alde alabaratuetau belar aihenak korapilotsu goraka, eskubitako krabelin hosto kizkurak, ezkerretako kala tente zuriak... Haruntzago, baratzkiak lerro-lerro. Erdian, ezpel saila koroi gisara borobilean eta lau larrosen inguru. Han-hemenka Jainkoaren mandataria-riak miazka eta hegalar, eguna tristetu ahal gutxitzenago.

Baratza zuen egiazko begi bietan, tren geltokia ameskaizto gogoan: estazioa, lehen-xeago edo geroxeago, kenduko zion, ebatziko! zion ordezkioak edo dena-delakoak, baratza, aldiz, "bere" baratzal, huraxe izango zuen atsedentoki aratz, gaurtandik betirakoa, lurrera deitua izango zen arte. Ez zitzaion aurreantzean eskuartetik hangorik ezer itzuri pango; dena loratuko zitzaion udalehenenero bertan eta beretzat. Zerua ere aldeko zuen, inondik ere, lehortea lehertuz euri gozoaren bizia bait zetorkion emaro lurraren emalgari.

Larunbat arratsak eta gauak zereginik asko eman ziolako, akiturik aurkitzen zen Martin. Poliki zutitu, beraz, eta oherantz jiratzearekin, igande goiz seinalgarrri hartako azken begirada jaurti zion baratzari. Bai, tente zirauen artean hantxe, lau larrosen inguruko ezpel koroiaren erdi-erdian, harlauza zutika ipinia. Euri zitakak, ordea, nahasiak eta zirriborratuak zituen iada aunitz koloretako hizkiak, bart Martinek maiteki betirako ustean idatzia. Damurik zuen galdurik bere Lore zuriari eskeini hilaertza:

HEMEN DATZA
ENE LORE
ONGARRITZAT
HAR BERO.

AII BARATZA
ZEIN DOTORE
BEGIONTZAT
GAURGERO

"Anderea hila da,
non ehortziren dugul
Aitarean baratzean
ezpelaren azpian
ilho liliz estalirik
tonba eder batian."

(kanta zaharra)

Jesús mari Mendizabal
HONDARRIBIA 1990

MORIKE

«ezkatik gabe geratutako izakiaren kronika laburra»

**Denborak umezurtz
eta ezkatik gabe
larrugorri utziko gaitu
lehortearen igerika
Andolatza, 0-0-1990**

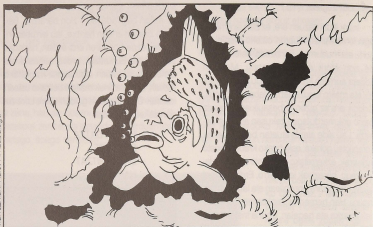
Arrinari begira dago.

Begira arrain gorriak nola brankiak ireki eta itxi egiten dituen, nola eratzten dituen beharrezko desagertzen diren burbula honek. Inorhuta doazen eta joan diren ehun mila milioi burbula. Hamar urtez. Burbula hutsak. Oroimenez beteak dagon hutsunea.

Hamar urte igaro behar izan dute Morikek bere anaia desagertzearen minak sakonki sustrai-sustraietan sentitzeko, Isuskoren zorigailza eta ausentzia nolabait ulertzeko. Dolu uneak tokiz kanpo eta ezgaraietan gertatzen direnean jasatzeko gogorragoak omen dira. Zalagoa egiten zaio orain, astunagoa, orduan ez bait zuen gauza handirik ulertu eta, jakina denez, jakineza -haur jakineza bereziki- sufrimenduei txiri egiten jakintsua da. Dena den, zertxo bat ere ulertzearen beharrik bai al dago denboraz kanpoko egoera eta gertatzeak gurekin jolastu arren hurbiltzen zaizkigunean?

Bai, haurtzaroan jostailuz inguratzen gara, gaituzte, eta denborarekin batera jostailu horiengandik urruntzen goazen neurrian, erremedio gabeki, bizitzaren jostailutan bihurtzen gara gu ere. Horrelaxe da, bizitza jolas bat da, jolas bakarra, eta gu bere jostailuak. Hondatzen garenean, txikitzen gaituztenean edota, sinpleki gaitzapenaren eraginez desegiten garenean, zapata-kaixa batetan sartzen gaituzte eta bertan itzalaren itzalean betriko laga. Inork eta ezerk ezin du inoiz gehiago gurekin jolatu, eta gu aharzturaren kaixatik ezin oromenarena ezik beste inolako jolasarik eskeini.

Aitak azaldu zion bzipahiru bider zer zen leuzemia izeneko gaitz larria, baina orduan Morikek ez zuen ezer ulertu. Orain bai aski ondo ulertzen du zer den odolaren kutsadura eta bere eragin biologiako, era berean, halaber, ulertzen du ere alperrik dela ulertzea, jakitea, zientziorren lenguailean gaitzea. Badoa, badoa Denbora gure treineruaren bizkargainean igoa, lema eskuan, badoa, bagozaz eta inoren kontra arrauketa egiteari ez diogu zentzurik aurkitzen, eta zentzu ezak beldurtzen gaitu, eta beldurra gainditzeko -edota gure burua engainatuz engainatzeko- pastilik hartzen ditugu, eta tarteka gehiagi edan, eta erokeriak zenbat eta erakarleagoak iruditzen zaizkigu, eta zenbat gozaldietan ispiulak era desberdin eta zalantzarriarri begiratzen gaitu eta gure burua gurea ote den pentsatzen geratzen gara, eta

Marrazkiaz: Kari Arrazabala

euria egiten duenean, ageriko arrazoirik gabe, negar egiteari ekiten diogu, eta gutxiago eta gutxiago ulertzen dugu jolasatuz eta azkenik nortasuna non ahaztu dugun ez daukagu gogoratzen argia itzali ondoren gaua luzatzea erabakitzen dugunean.

Isuskok ez zuen malko bakar bat ere isuri hil aurreko egun bukaezin haiean; amak, ostera, gau ta egun negar besterik ez zuen egin. "Ama, hiltzen ari naizela badakit", esaten zion otorduetan, oheratzerakoan, bere gorpuzti ferra arretaz eta mimoz bairontzian garbitzen zuen bitartean. Eta amaren erantzun bakarra malko lodi pisutsu haiek osatzen zuten irudi ezabaezina zen. Morikek ezin zuen egoera ulertzat haren erdian deus ere konprenitu. Anaia hiltzen ari zela bazekien, baina zera, berrari bizia gaitzen ari zena ama zela iruditzen zitzaion eta, kontradikzio horren aurrean, denbora gutxian anaiarekiko gorrotarekin antzeko zerbat hasi zen sentitzen. Egoera madarikatu hark denen aurrean errukirik gabe behatz puntaz seinatzen ziolakoan zegoen Morike. Behatz salalariaz bere presentzia seinatzen eta mesprezuz ozkeni horrela galdetzen: Eta zuk zer, ez al duzu negarririk egin behar? Ez al duzu minik sentitzen? Zertaz egina zaude? Zertaz? Zeharo nahasia zegoen, itzelezko tristura osatu zen bere izatearen lau bazterretan eta, logelan bakarriz aurkitzen zenean negarririk egiten bazuen ere, ez zekien segurtasun osoz zer zen negararen zergaitia, ezin jakin zintzoki zergatik zeritzon malko haiek masailatik behera. Negar haiek anai bakar eta txikia bazihoala-ko ziren ala ama era hartan urtutzen ikusten zuelako, eta bestela, zergatik ote?

Arraroegia bihurtu zen guzti hura. Deabrua Isuskotaz jabetu zela pentsatzea iritsi zen Morike, anaia bera zela deabrua, gorpuzti txiki haren barnean ezkatutzen zirela indar

maltzur guztiak. Nola ulertu bestela ardura-gabetasun eta gogortasun osoz amari hainbeste kalte egitea? Horrela, pixkanaka pixkanaka, anaiaren aldamenetik zenbat eta maizago hasi zen apartatzen, zenbat eta hitz gutxiago elkarraldatzen, elkarren arteko tratu gutxienezko puntu batera heldu zen arte. Anaiaren zainen barna, bere errugabeiko odola edanaz, suge lingirdatsu ikaragarri bat narrazta eta igeri egitearekin batera izugarri hazitzen zebilela pentsatu zuen, eta inorrek ezin narraztia kalitu, eta Morikek beldur hartu zion, beldur eta nazka deabru maltzur eta ixiltu haren pozoian.

Solfetik etxeruntz zihoala goibeltasun ezezagun bat sentitu zuen Morikek ilunabar batean. Etxera hurbiltzen ari zen bezala hankak ibiltzean uko egiten hasi ziren. Zangoak lehortzeko zorian ziruditen harriko gorpuzti haren azpian. Astuntasunaren astuntasunean, mugiezin, etxeko arkupearen pare parean plantatu zen eta, oinekin batera bere izate oso osoa bertan landatua, lurperatua geratzen zitzaioala sentitu zuen bizkarmunean. Sentikizun ebakor hark markatu zuen betirako Morikeren haurtzaroaren bukaera.

Jainkoak eta gaineke zientziz gizon guztiak aurreratu zuten bezalaxe, egun fatidikoa bere argi itsulkorrena eta hatzapar zorroztzek erakutsiz iritsi zen. Eguardialdian osaba ikastolan agertu zen eta eskua ilobaren sorbalda jarri ondoren ahots lehorez "Isuko hospitalaren hil da" bota zuen. Morike "EZ, EZ, EZ!" oihuka hasi zen eta bere delhadar eta garrasien oihartzuna munduko haur koskor guztien belarrak zulatu zituen. Ostiakada eta ukabikadaka ikasgelako mahai, aulki, poster eta harrapatu zituen guztiak txikitu zituen, eta berandueago, begi eta aho guztien alde egin zuenean, eraso itzali zenean, bere anaia aspaldidanik hila

zegoela pentsatu zuen bere bakardade gauzuan.

Etxe aurrean Agurra dantzatu zuten ikas-jolako kideek automobil beltz luzea bide er-
tean zai zetzan bitartean. Morikek ez zuen
burua alxitatu nahi izan; jende multzo amor-
fo hura bere anaia agutzera baino, aita, ama
eta, berezik, bera behatza hurbildu zela
bait zekien. Segidan hileta izan zen. Isusko
desagertu zelako, inoiz gehiago beudekin fut-
bolean jolasteko aukerarik izango ez zuela-
ko, ohizko irripur hura ahanzte zaila izango
zelako ala Isuskoren desagertzearekin bera-
ria heriotza izeneko errealitate beldur daga-
ria mutur aurrean azaldu zitzaizelako, lehengo
aldiz heriotzaren usaina dastatzen zutelako
egiten ari zuten negar? Malko eta garrasi haie-
tara, penak eta bihotz-minak edota beldurrak
bultzatzen zien?

Handik egun gutxitara, denen onerako,
udara itzsi zen eta, berekin batera, ikasturte-
aren amaiera. Urtero gertatzen zen bezala uda-
rak lagunak sakabanatu egin zituen. Noizean
behin Morikek ikusten zituen han eta hemen
negu guztian bere aldamenean edukitako ki-
deak, baina justu justu agurtu besterik ez zu-
ten egiten elkarri. Gezurra zirudien hain
denbora gutxiaren ondoren ikasgela eta erre-
nea hain urrun geratzea. Inaki eta Ezekiel ba-
karrik elkartzen ziren berekin jolasteko,
baineko guztiek, anaiarena gertatu ezkerot-
tik, piti bati bezala so egiten zituelaren inpre-
sioa zuen.

Arrainari begira jarraitzen du.

Anaiaren arrain gorria. Herioak Isusko
eraman ondoren amak bere gauza guztiak
harrika botatzea erabaki zuenean, Morikek
mesedez eta mesedez berak anaiari -bere
bederatzigarren eta azken urtebetetzean-
oparitutako arraina ez botzeko eskatu zion.
Ondo zela baina berak zaindu beharko zue-
la esan zion amak. Morikek baiezkoa eman
zion et ordu eskerotzik berekin eraman izan
ohi du etxetik urrundu den bakoitzean. Eta
hortxe dago bere mutur aurrean, geldo ure-
tan, hemen Salamankako Escuela Mayor-
eko logela galduta honetan.

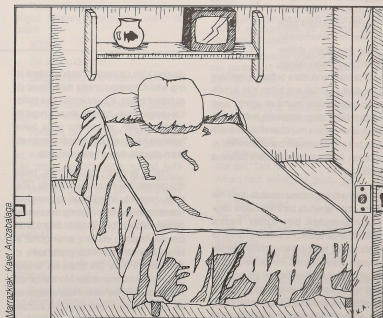
Negu guztia darama Morikek gela zahar-
tu honetan sartua. Hilabete guzti hauetan ia
ez da kanpora atera ere egin. Kurtso hasie-
ran bai joaten zen aski zintzo eta puntualki
klaseetara eta liburutegira. Sarritan elkartzen
zen ere unibertsitateko jendearekin tabernaz
taberna ilunabarretan garagardoa edaten zu-
ten bitartean blagan antzeko. Aste gutxi on-
doren, ordea, bere zereginak eta lagun
berriak alde batera utzi, logelan, ohean, ha-
si zen zenbat eta maizago geratzen. Bai, ko-
bazulo honetan igaro ditu azken hilabeteak;
hartz baten antzera negua bertan eman du.
Azkenaldian, ikasturtearen amaiera bertan

dagoela erreparatu den ezkerotzik, ohe ho-
nen gainean zenbat eta zenbat ordu egin di-
tuen etzanda, zenbat eta zenbat
pentsamenduan galduta den mairidire horien
artean eta, berezik, zenbat bider lehenaldia
ulertzen saiatu den konturatzan da gaurkoan.
Negu guztia ohean daramala esatea ez litza-
teke bere egungo egoeraren egialtik batera
urrun egongo. Ez da denbora asko ohea lo
egiteko, libururak patxaran irakurtzeko eta da-
maren batekin esku eta gorputz jokuetan ari-
tzeko besterik balio ez zuela pentsatzen zue-
la. Baina zera, telebista ohe parean kokatu eta
bere ondoko mahaiaren gainean arrainon-
tzia ezarri zuenetik, oinarritzko behar fisiolo-
gikoak ezik, dena ohe gainean edo ohe gai-
netik egiten du. Berdin dio goizeko hamarrik
badira, arratsaldeko zortzik, gau erdia de-
la, asteartea, igandea edo astelehena bada;
Morike ohe gainean bizitzera ohitu da. Etxe-
tik aparte daramanetik, inguraten dion es-
pazio fisikoa erekitiko eta bere barne
espazioa erekitiko itzulezinezko egokitapen
prozesu batean sarturik, mundua ohetik kon-
tenplatzen eta ulertarazten ematen ditu gau
eta egunak. Mundua, orainxe bertan ingu-
ratzen dion mundua, egungo testuinguru uki-
garria eta beste mundua, ikuitu ezin badu ere
oraindik usaitu dezakeen lehenaldiko mun-
duo presentea. Baliteke gaitz bat bihurtu izat-
ea, nahitanaiezko dependentzia izatea, baina
gauza argi dago: Morikek bere ohea unibers-
tsoko erdigune bihurtu du, eta bertan datta-
larik ezin erreferentzi puntu gorri indartsu ho-
rretatik ihes egin; geldo uretan jarraitzen du
izakiak. Ezin ez bera eta arrain-anaia

artean eratu den hari magnetikotik ihes egin.

Harriaren mutur bat urrezko orratz bati lo-
tua dago; hamar urte direla Morikek irentsi
zuen orratza; tarteka eguzkia bezala dizdira-
tzen duen orratza; tarteka, gehienetan, bere
bihotza zulatzen jarraitzen ahalgintzen den
orratza. Bihotz sastada bakoitzean irudi bat,
hitz bat, usain bat elortzen zaio burura. Az-
ken egunetan Isuskoren katabutaren irudia
da bisitatzen diona. Irudi horren oroimena
oraindik zirrara handia sortarazten du Mo-
rikengan. Ez zen haurrei dagokien katabut
bixi zuri horietakoa, ez zen ezta ere kaixa luze
pixatua. Neurri berezikoak zen, tartekoa; be-
re barnean zetzanak zertxore bizi izandu zue-
la adierazten bazuen ere, era berean bizitza
motz eta urri horrek izateko arrazoirik edo
zentzurik ote zuen salatzen zuena.

Sentzazio bat da dena. Ez ditu Morikek
hautzaroko eta gaztetxo garaiko egun eta
une konkretu asko gogoratzen, sentzazio bat
da gogoratzen duena; sentzazio orokor ba-
tean bilzten eta borbobiltzen da iragana. Be-
netako ikara sortzen dio sentzazio horrek eta,
bakardadean, sentzazioaren izerdia usaitzen
duenean, ezin ekidin beregan oke egitea.
Ohe eta arrainontzi honekin erbestera-
tutik bizi izandutako guztia noizbaiten
gaindituko ote duen zailantzan jartzen du Mo-
rikek. Izaki izanduna denik ere ez dakien zer-
baitekin/norbaitek meneratzen du bere izatea
eta biza. Beldurgarriegia gertatzen zaio no-
renizaren kontra etengabeo burrukan ari
den ezin argitzea. Errazegia da ikusten dena-
ren aurka burruka egitea. Batzutan bere

Marrakiaz. Kalea Antzabategia

talaian buruketekin batera etzanda izoztua bezala mugiezin aurkitzen denean, bapatean, gutxien espero duenean, ate atzetik datorren tinbrea edo antzeko soinuak entzuten du. Orduan, atea irekitzeko altxatzen denean, esku-tokitik tira eta atea eta biok zabal zabalik geratzen dira. Ez dago inolr atearen bestaldean. Horrelakoetan, sentzazio zaharra gorrotagarriagoa egiten zaio airearekin batera atariko eskailaretatik gorantz datorrela azalean sentitzen duen bitartean. Eta aire korrontea beti Moriken burko gainean burua ezarri eta bertan etzanda geratzen da.

Gauetik egunera aldatu zen amaren aurpegiaren adierazpenak sentiarazi zizkion Morikeri lehen aldiz sentzazio eta ikara hauek, edo hau. Lehen aldiz orain hamar urte dagoeneko. Isusko ez zen ez konturatzaren berekin batera ama ere bazihoala, baina Morike bai aski ondo erreparatzen zen bere begien aurrean gertatzen ari zenaz. Goizeko ikusten zituen amaren itotzeak bere aurpegian marraztuak, bere kopeta eta begi ondoko azalaren zimurtzean, erroetatik ateratako garai batean hain ezagunak ziren mustupiletan. Bai, amaren metamorfosia izan zen dudarik gabe Moriken metamorfosiaren gakoa. Ustegabeko aldaketa beldurgarri haiek ustegabeko pentsamenduetara bultzatu zuten bere buru aldatua. Emakume baten zulo ilunatik lehen aldiz kaskoa mundura agertu zuen edota zuhaitz baten aldaskatik behera igali umotuaren antzera munduaren azalera erori ote zen eta horrelakoak bururatzen hasi zitzaizkion. Dena zalantzan jartzera bultzatua sentitu zen.

Atzeruntz begiratzea nekatuta dago. Nekatuta oinak lehortuta bere lehenaldia darimakion errepidetik bide egiteaz. Iragana betirako bizkarraren kontra hiltzatu nahiko luke eta esnatu; behin betiko konturatu hemen eta orain bizirik dagoela. Horixe bera da bere helmuga eta egitea, hemen eta orain arnasa hartzen ari dela jakitea eta jakintasun horretaz konbentzitzea. Ez zaio ez beharrezkoa egiten berehalako toki eta denbora hauek ulertzea. Zera, iriatiak, telebistak, to-

kadiskak, konputagailuak eta beste ehundaka tresna eta teknologia, egunero erabiltzen ditugu beuren mekanismoen xehetasunetaz tutik ulertu gabe. Mekanismoak, idiosinkrasiak, berezitasunak, zergatiak interpretatzeko, ulertzeko, egi horiek beuren jauregi sekretuetan gordetzeko, teknikuak, jakintsuak, ilustratuak, zientzizigonak eta erlijiozgonak ere daudela pentsatzen du Morikek. Bera bezalako gizontxo arruntak, direla eta

Telebistak zentzugabeko esaldiak botzen jarraitzen du logela galdu honen testuinguru okerrean. Eta arraina jira biraka dabil arrainontziaren barnean inora daramaten zirkuluak eta zirkuluak marraztuz. Hainbat bider errepikatutako zirkuluak ontzi borobilean, mundu borobilean. Kristalezko muga zirkularrak. Hamar urte ondoren, gezurra badinudi ere, hortxe jarraitzen du -hariaren beste muturrean- eskatzat jantzitako deabru gorria.

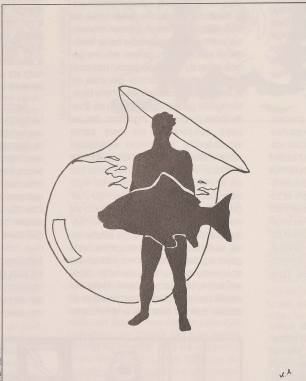
Hamar urte Moriken kristalezko buruaren mugetatik irten gabe bertan zirkulu laukituak marrazten eta diseinatzen. Morike bera ere begietako erretinetan arraintxoaren irudia inprimatua duelarik -jiraka eta biraka ari da ohe gainean, eta orain altza eta telebistaren bolumena igo egiten du (zentzugabeko hitzak testuinguru okerrean), jiraka biraka unibertsoa kaiola honetan, dantzan, dantzan bera ere bere buruaren gainean eta une berezi honetan gogoratzen du nola bere anaia hilk hospitaletik etxera eramane zutenean ohe honetan bertan ezarri zuten bere gorpua paretak kolore guztietako marrazkiz beteta zeukan bere logela txukunean, eta han, paperezko etxe, eguzki, zaldi, mendi, ibai, zeru gorri, berde, urdin, laranja haietaz inguratutik, bere ohe gainean, anaiaaren gorpua gogorra, helza, izoztua, txuria, horia, morea, ko-

lore gabekoa.

daudela konturatzearekin, horixe besterik ez argi edukitzearekin nahikoa dute. Eta ez da ez batera erraza; egi sinpleenak dira inplizituki ulergaitzenak. Azkenik, ehunda hogei hila bete ondoren, esentziazko jakite bakar honetara heldu nahi du Morikek: hemen eta orain dagoela, hemen eta orain dela.

Hortxe jarraitzen du bere trono, talaia, ohe gainean erdi etzanda, erdi eserita. Giha-reak, hezurak, artikulazioak ezarrera fetal horretara ohituta ditu. Telebista martxan dago baina Morikek bere arrainari begira jarraitzen du. Anaiaen, eta bera, arrain gorria. Jira eta bira heriotzak inoz geldiaraziko ez duen deabru txikia. Jira biraka eta, tarteka, geldo arrainontziaren erdian Moriken behatz muturretatik erortzen diren hauts elikagarrien zai. Oiroimaren behatz puntetatik erortzen diren Morikeren izatearen hauts hiltzaileen zai.

Martxak: Kaei Antzababaga

Ohetik altza eta telebista ostikada batez itzaltzen du. Arrainontzira hurbiltzen da. Eskua bertan sartu eta arraintxoa harrapatzen du. Espainetarraino ekartzen du eskua eta ahoa eta ukabila bateratsu irekitzen ditu segidan arraina bizirik irentsitzeko. Azkenik, hamar urte igaro ondoren, Morike Isusko da, eta Isusko Morike eta, laister, ikasturtea amaitzean, etxera abiatuko da noizbait haurtzaroan galdu zuen udara bizitzen hasteko.

Denbora berreskuratzea ahalazkoak bada ere, amak lagatutako hutsunea ezingo da inoz bete.

Martxel Mariskal

BETI BERDIN

Zer egiten dut nik hemen? Zihur aski hau izango da ene buruari gehien errepikatu diodan galdere azken urte hauetan.

Orain bertan ez daukat ordulariari bistan, baina pentsatzen dut lau t'erdia inguru izango direla, eguerdian botatzen duten telesaiio famatu hori bukatu berria bait da.

Nondik hasiko naiz? Egia esan ez dakit nondik hasi, ikasgai guzietan gorroto berdina bait diet.

Gaur "mate", "lengua" eta euskara ditut egin beharrekoak.

Matematiketik hasiko naiz. Ez dakit zer jarako ikasi behar diren deribatu, integral eta antzekoak, batuzten, kentzen, zatitzen eta biderkatzen jakinaz gero nahikoa eta sobra bait da San Pedro kalean paseatzeko.

Bost bat minutu inguru dirau dira "mate" egiten hasi naizenetik eta badirudi arratsalde osoa daramadala hemen sarturik. Ez zait ez eta ariketa bat ere ateratzen. Dena gaizki!

Ongi pentsaturik orain lenguaie egingo dut, bihar nahiko denbora bait dut errekreazio egonkari kopiatzeko.

Lenguaieko liburua mahai gainean jarri dut, bainan oraindik ez daukat berau ireki eta bertan murgiltzeko gogorik.

Ekzerretara begiratzen dut, bertako horman mapamundi bat nabarmentzen delarik. Mapamundiari begira nago pentsatuz zein ongi egongo den Etiopia edo antzeko herrialde batetara, dituzten gutxiago estudiatu behar izaten bait da, nahiz eta bertan gosea handia igaro behar izan.

Azkenean esfortzu handi bat eginez liburua ireki dut 19. orrialdean. Orrialdean, gizon baten argazkia agertzen da, honen azpian egin beharreko ariketak daudelarik.

Begiratu hutsak, gottika egiteko gogoia ematen du.

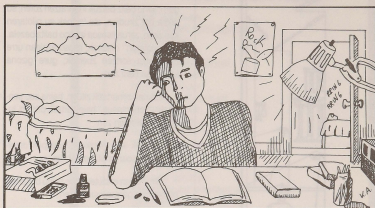
Berritoei begiratzen duzu pentsatuz nola "mate" utzi duzun eta zure menpe dagoen bano ahegin handiago bat eginez, lehen ariketarekin hasten zara.

"Pon la tilde en las siguientes..."

Nahikoa, nahikoa. Ezin dut gehiago. Ez dut ezertxo ere egin eta ene buruak lehertu egin behar duela dirudi. Ez daukat gehiago pentsatzeko gogorik. Zorabio batetan murgildurik nago. Binotzaren taupadak igo direla sentitzen dut kopeta eta gaitzarbe inguruetan izerdi arrastoak hasi direlarik.

Andra Mariko parrokiaren ordulariari bostak jo dituela entzun dut, honekin batera askatzeko beta iritsi delarik, sukaldera abiatzen naiz, askaltzera, bertan amatxo harropa lisatzen dagoelarik.

Txokolate t'ogia erabakitzen dut jatea, bixorio "Pamplona" ez bait dut gogoko. Askara sukaldean jaten dut, amatxok ez bait du atsegin etxe guztiko lurraren gain ogi papurak ikustea.

Askaldun ondoren berritoei ere, logelara bueltatzen naiz, lanak egiteko itxaropen berri batekin.

"Coloca la tilde..."

Ez, ez, ezin dut orain ere. Liburuari sua ematea ez da burutzatzen zaidan lehen aldia, hala ere, asaskatzeko bertako argazkiaren pertsonari irudi aldaketa bat egingo diot. Burutik "Paquirri"-k bere garaletan erabilitako zezenen adarren antzekoak ateratzen zaizkio, eskuan hasarikinen hantxoak bainon zorrotzagoa den hiruhortzeka bat duelarik.

Lehen itxuraz behintzat deabru bat dirudi, bainan, zehazkiago eta arreta gehiagorekin begiratuaz gero, irakasle edo maixu guztien arteko konbinaketa bat dirudi.

Etsiturik liburua istea erabakitzen dut, matematikarekin batera, errekreazio kopiatzeko.

"Mate" lehen errekreazio kopiatuko dut, lengua bigarren errekreazio utziko du dalarik.

BOOM!!!

Zer izandua da hori?

Eskubiko leihora hurbiltzen naiz, ireki eta zer izandua den aztertuko.

JAI JAI Auzoko haurtxoak dira pozeaz eta algarra biziz futbolearen jolastan ari direlarik.

Pertsona bat aurrean duena ikusirik pentsatzen hasten da iragandako garaia haitaz, nola eguraldi ona egitean futbolearen aritzen ginen eta nola euria egitean botakiatuarekin putzuetan sartzen ginen blai-blai eta zikin-zikin geratu arte, gero etxera joaterakoan nahiz eta amatxok bi belarrendoko eman hurrengo egunean harropa garbiekin berritoei ere putzuetan sartzeko. HAIK GARAJAK!

Haurrak piska batean jolastan ikusi eta gero, leihora itxi eta lanean jarraitzea erabakitzen dut.

Serik inguru izango direla pentsatzen dut, lanetik datozen kotxeak ikusten bait ditut.

"Maten" eta lenguan amore eman eta gero euskara egiten hasten naiz.

PIZZZZZZZZ

Zer da hori? Zer izango da ba, Euli bat!

PIZZZZZZZZ

Eskuarekin saiatzen naiz harrapatzen, baina nahiz eta lehenean kale egin bigarrenean hartzaparretan geratzen da.

Kentu handiz bere bi hegala nimoioak kentzen ditzkio, eulia hegala ezaren, nere eskubiko besoaren gainean ibiltzen hasten delarik. Ibiliz doan bitartean nere begiei so egiten die.

Momentu batez beldurtu egiten naiz, mendekua eskatzen duela bait dirudi. Ezker eskuarekin eskubiko beso gainetik kentzen dut, ohe gainera botatzen dudalarik.

Oheko maindirien gainean aldi labur bat egon ondoren, bere kabuz lurrera jauzi egiten du, nere buruan harridura izugarria sortuz.

Zergatik egin ote du salto? Ohe gainean gustura ez zegoelako ala hegala zituela pentsatzen zuelako.....

Ez diot erantzun logikorik aurkitzen, beraz, garbiera ez nahasi arren, hankak kentzen hasten naiz.

Hankak kendu eta gero nere mahai gainean ipintzen dut, edalontzi garden baten barnean, oxigeno ezarengatik piskan-piskan itotzen delarik.

RING RING RING RING
Telefona!

- Nor da? "Diot nik.
- Albaro naiz, ateratzeko geratu gara.
- Non?
- San Pedro kalean.
- Zein ordutan?
- Orain, sei t'erdian. Agertu behar al duzu?
- Ikusiko dut.
- Egin ezazu nahi duzuna. Gero arte.
- Agur.

Lagunak ateratzeko geratu dira eta ni hemen, euskarako lanak egin behar. Bah! Gelan hainbeste ikasle izanda ez ditzkio neri lanak eskatuko. Banoa kanpora!

Joseba Olaskoaga

GORPUTZA URPEAN ETA ARIMA ZERUAN

gorri, laino beltz batzuk inguratzen zuten; su pilotat bat zirudien, eta lainoak su pilotaren kea ziren, zerua itsasoa izango balitz bezela. "Su pilotaren" disdirak, itsaso azalean urre mugikorra sortzen zuelarik; gure gizona arrantzaren hasi zen.

Eskuak zimurturik zituen, baina oso sendoak. "Sendotasun" haien arteko pita fin, luze bat igarotzen zen.

Urrutitik ikus zitezkeen txalupak dinbi-danba itsasoaren uhinen ermitora.

Giro hartan entzuten ziren soinu bakarrak txiroin min garrasi ixilak ziren.

Ekaitza zetorrela sumatzen hasi ziren arrantzaleak; eta gutxina-gutxina unti kopurua murrizten zihotan. Denboraren poderioz txipiroien garrasiak, motoreen soinuarengatik eta tantanek itsasoarekin kontaktuan egiten zuten musikarengatik aldatzen hasi ziren.

Arrantzale adintsuak, gaitza urdin eta alkondara urdinekoak, ez zuten bere untziko motorela funtzionamenduan jarri. Bere uestez ekaitza momentu batelakoa, besterik ez zen. Bere inguruan ez zegoen inor. Hori ikusirik, bere buruan kezak sortzen hasi ziren: ekaitza haunditzen bazen... Ez zuen minutu bat gehiago pentsatu eta itzulzea erabaki zuen. Itzulera bidea hartzen ari zela, olatu izugarri batzuen tartean sarturik zegoela konturatu zen.

Gorputzeko pultsazioak izugarri igo zitzaizkion, hil zorian zegoela jakitean. Burutik bere haurtzaroko mila ideia pasa zitzaizkion, beti gertatu ohi da hil zorian. Bere eskuak izerditan zeuden, kapelua erdi erorita zeukan haizearen eta uraren indarrez. Indarrak geroz eta urriagoak zeuzkan. Olatuak unti gainetik

pasatzen ziren saltoka bezela, untzia ezer izango ez balitz bezela. Arrantzalea zegoeneko timoia askatuta zeukan eta untzian etzanda zegoen, olatu batek botata. Buruan izugarriko irekigune bat zeukan, aurpegi guztia gorria zuelarik, burutik erortzen zitzaion odolagatik. Untzia urez beterik zegoen, ura kolore gorrikoa eta txipiroiak batetik bestera zebiltzan ur eta odol artean. Gizarajoa erretzen hastekotan zegoenean, olatu baten ondorioz itsasora erori zen; eta poliki poliki geroz eta hondorago zihotan, koloreak ezin ikusi arte...

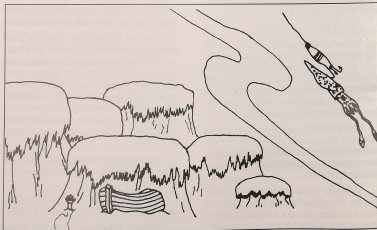
Biharamunean, "atuntara" joaten zen barku batetik, gure lagunaren untzia ikusi zuten, erdi hautsita, urez beterik. Barkukoek gertatutakoa, ez eta jakinda ere, soka batez untziko muturra, barkuko atzekaldean lotu zuten. Eta eraman zuten arrantzale hilaren untzia, egun triste eta ilun hartan.

Untzia bale bat izango balitz bezela ermaten zuten. Oroigarri bezela gelditu zen gauza bakarra kapelua izan zen; untzian gelditu zelarik odolaz beterik.

Inoiz ez dute egia jakin, horregatik idatzitakut gutun hau, hain zuzen nire heriotza ahalik eta zehatzen jakin dezazuen, hirugarren pertsonan idatzitakut egokiagoa iruditzen bait zitzaidan. Orain hemen nago, zeruan hain zuten eta aingeru bat naiz dagoeneko; lan asko egin behar izan badut ere, aingeru izatera iristeko. Behintzat arima zeruan daukat, eta gorputza urpean ibiliko da bueltaka, usteldurik ez badago.

**"IPUI HAU ITSASOAN
HILDAKO ARRANTZALEEN
OMENEZ DA"**

Mikel Bellosa

Goizeko seiak ziren. Kale estu batetik pausu hotsak entzuten ziren. Hotsak ez ziren oso indartsuak, hankak arrastaka joaten zirela zirudien. Hain urrutian gizon bat bereiz zitekeen iluntasunetik ateratzen. Gizona, nahiko zaharra zen, aurpegi estua, txapela buru gainean ongi eutsita, gaitza eta alkondara urdinekin zihotan gizon bat hain zuzen. Eskuan otzara bat zeraman. Denbora tartelari ibili ondoren, Butron pasealekuan zegoen ontzitxo baten aurrean gelditu eta otzara baruan utzirik, batetik itsaso aldera bultzatzen hasi zen. Askotan egingo balu bezela. Ontzia itsas gainean jarri eta amen batean untzi gainera igo zen. Une batez geldirik egon zen, ondoren arraunak atera eta indar haundia arraunak estu-estu eutsita arraunean hasi zen; itsasoan uhin borobil batzuk sortuz, hauek zeuden olatu txikiekien topo egiten zutelarik. Esan beharra dago egun hartan itsasoa itxuran haserre zegoela.

Arraunen hotsa isildu bezain laister, beste untzi batera igaro zen; untzia lehenengoa baino handiagoa zen. Honela untzitxo, handia zegoen tokian utzi eta untzi handian motorearen soinu kaskarrekin itsas zabalera abiatu zen. Nire argudioz "txipiroitara" joaten zen arrantzale adintsu bat zen.

Ordu erdi ibili ondoren motorela itzali eta untzian zegoen kaxa batetik txipiroiak hartzeko behar ziren tresnak lasai asko ateratzen hasi zen. Goizero bezela hamabost bat untzi zeuden "txipiroitan".

Eguzkia Hendaia gainean zegoen, gorri-

“ARGIAREKIN AMETS”

Beheruntz begiratu orotan
gogora etortzen zait
nola,
lur azpiko ixiltasun hotzean,
nire bizi arnasa
beroa zen
eta inguratzen ninduen ilunak,
doi-doi mugitzen zen disdira itsukor baten
nahiz milaka disdira txoren isladak,
usain fresko, leun eta
alai batez
azaltzen ninduen.
pixkana-pixkanaka,
denboraren eta jakiminaren poderioz,
aintzina nuen zama
arinduz joan zen,
hondo sakon hartan ikusitako isladak
eta usaindutako
freskotasun leuna,
bene-benetan senti eraziz:
Han zegoen disdira itsukor hura,
eguzkia,
zeinak bere ibilbide geldoan,
zelai lehorrak
kolorez janzten zituen,
lorez.
Han zegoen usain fresko eta leun hura,
haizea,
zeinak alaitsuki,
udaberriaren etorrera, txorihoen laguntzaz,
bazterrik bazterrenera ere
zabaltzen zuen.

Han zebiltzan
zarbastaz-zarbastaz,
katagorri bihurri azkarrek;
zuloz zulo,
belarri, hortz, bibote luzedun
untxi arinak;
bat, bi, bat, bi...
hostotoxoak bizkar gainean
inurritxo langileak;
eta “kaixo, agur” esanez
lats gardenak.
Baina dena izan arren eder, polit,
abartxoek “hazi, hazi” esaten didate.
Eta nik,
sendoki, estuki, maiteki,
bizia eman zidan ama-lurrari
eusten diot,
Beheruntz begiratu orotan
gogora eraziz
nola,
argiarekin egiten nuen amets.

Arantxa Lasalde.

“NEGAR EGIN NUEN”

Negar egin nuen
uraren etsaiak eraso egin zizun
egun horretan.
Negar egin nuen
zure gorpuztaren oihuak
entzun nituenean.
Negar egin nuen
zeru iluna argitu zuenuen
gau luze horretan.
Mutila izan arren,
negar egin nuen, bai,
eta orain, ezin dut ahaztu.

Ezin dut ahaztu
zure adar sendoek
ematen zizuten edertasuna
galdu zuenuen egun idor hura.
Ezin ditut ahaztu
niretzat,
zuretzat baino gogorrago
izan ziren momentuak,
eta horrek nire bihotzean
zauri bat ebaki zuen,
zauri oso sakon bat
edozein putzu baino sakonago,
betirako geldituko zaidan
zauri mingarria.

Eta gogoratzen ditut
zure sorbaldaren gainetik
ibiltzen nintzen uneetat,
non eta,
zure ileen usain gozoa
aire garbiarekin
nahastu egiten ziren,
eta nola,
zure adarren fruituak
jasotzen nituenean,
nire bihotzak
oihu egiten zuen.
Baina orain,
hori dena galdu da
eta zergatik!
Oso zikin batek
maite ez zintuelakol!
edo... behar bada...
gorrotatzen zintuelakol!
Ez dakit baina
nik orain pentsatzen dudana gauza bakarra,
zu berpiztea da.
Berdin zait ni bakarrik
saletzen banaiz,
baina nik nahi dudana,
nire semeek zure sorbaldan
jolastea,
txoriek zure adarretan
abesteak,
untziek zure azalean
bizitzea, edo ta,
tximeletek zure ileei
bizitasuna ematea da,
hori da nahi dudana
gauza bakarra
nahiz eta ni, ordurako
hilik egon:
JAIZKIBEL!!!

Haritz Altuna

OTZURRAK JATEN OHIZKO PUTZUETAN

Otzurrak jaten geratu naiz
nire inguruan arrain hilak biraka
hilak eta hilkorrak
papurrak bilaka
oraindik ere itzalak ezin uxatu
oraindik ere
ni neu naiz itzala

ez dut atsedenik aurkitzen
lehen izugarriko espazio zabala betetzen
zuen
nere izateak nere gogoak
orain gela honetatik ezin ihes egin

ezin ahaztu ez lehen aldiz bale izugarri bat
itsas erdian ikusi nuenean
lehen aldiz izurdeak dantzan ikusi
nituenean
garai haietara buellatu nahi nuke
baina ezin
ezin muga hauestatik ihes egin
non gorde ote da itsasoa?
non ito bale eta izurdeak?

behin eta berriro
bizimodu honek mutur aurrean jartzen
dizkigun

amuak irenstea besterik
ez al zaigu geratzen
gaztarok eta haurtzarok
ohosten dizkigutenean?

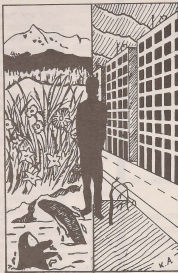
lur-ikarak
eta bihotz-beldurak
indiarak ginen
orain abere zibilizatuak
lehen loreak usaitzen genituen
orain zapaldu egiten ditugu

nerekin gauza bera egingo al duzu?
zurekin gauza bera egingo al dute?

ibai ertzetan esertzen ginen
orain telebistaren aurrean
eta ezin ikusi gauzak diren bezala
erakusten dizkiguten eran baizik

balorik gabeko indiar harroak ginen
orain abere moldatuak
bihotz-beldurak
eta lur-ikarak
gure etxeko korridoreetan

egin dezagun negar
zergatik ez?
gaur asteazkena da
egun egokia
beste edozein egun bezain egokia
negar egiteko
edozeinen edozeren
ereduen inposaketaren pean gaudela
gogora dezagun
eta beraz gogoz
egin negar
titirik gabe geratu den
haurraren aho gosetaren antzera
jokatu dezagun
gaurkoan ere
denok bait gauda gose
denok bait gara haurrak

eta azken finean
inseguritate sentimendua
beharrezkoa izateaz gainera
ez al da sentimendu goxoa?

eskultore-eratotzailea naiz
emaidazu zure eskua emaidazu zure
lepoa
emaidazu zure arima emaidazu zure
gorputza
zure domeinuak zure espazioa
eskultore-eratotzailea naiz
aragia azala haizea adatsak
eta nere burnezko behatzak
eta nere urrezko ametsak

dena den eta azkenik haizez haisatuak
gaudela konturatu gara
arratsalde luze honetako eurari begira
gauden biartean
solik izaki nekatuak izango bagina baina
tamalez
gizaki nekagarriak gara gizaki nekagarriak
dena den eta azkenik
gure oinhatzak ez dira gureak
beste norbaitenak baizik
begira neska politik nola irratizten diren
eta ipurdiz gora erori gureak ez diran
espaliotan
bular heze horiengan lohartu nahi nuke
dena den eta azkenik
gizaki nekagarriak baizik ez gara
beste norbaiten besoetan

lehortu dira aho beltz guztiak
zure gorputz ertzetan
agortu inoliz chiuzkatu ez zenituen
zure hitzen esanahiak
itzalak ordotu zaizkizu
berunezko oinen azpian
oinak usteldu
ohizko putzuetan
eta bazoaz bazoaz
basoko kale orma eta gizakien

artearen artean
mamu bihurtu diren
beuren belaun zikinak gordetzen dituzten
gonik gabeko
erre ziren erreginez
inguratua

lepo inguruan besarkadarik ez
bularrean eskunik gabeko
dardarak eta zauriak
zergatik irauten du hainbeste denborak
denborak arrastaka zaramatzanean?
bide zidor asmatzaileen buruan daude
larre itsaso eta enparantza zabalenak
eta orain azkenik lortu zenuela
zirudienean
etzakizu zertarako duen balio
zertarako duen balio
esku artean mugarik ez aurkitzea
oraindik iraunkor irautea

gaua gorritu arte etzazula ez
arrazoik erosi
arrazoi guztiak bait dira
merkeegiak
eta goizegi erortzen bazera
ez begiradarik saldu

lehoiak jadanik borobiltzen ari dira
denok beldur diogun zirkulu ezezaguna
eratzuz
eta han behan
begi itxien azpian
arrokak ez dute errukirik
gorputz pisutuekin

zergatik irauten du hainbeste denborak
denborak arrastaka zaramatzanean?

batzutan
aulkiren bat nere gainean esertzen
denean
edota ispilurik begira geratzen zaidanean
zer eta zergatik naizen pentsatzen
geratzen naiz
kato beltz bat zergatik ez naizen
zergatik ez beldurrik gabeko marrajoa
itsasoaren erdian
zergatik ez itsaso bera
edo gutxienez
oraindik lehortu ez den olatu hori

batzutan
aulkiren baten gainean esertzen
naizenean
edota ispiluren bati begira geratzen
naizenean
gauzak zeharo aldrebezak direla
bere tokian ez daudela
ez nagola
pentsatzen dut
ametsik gabe
mila ta bostehun kiloko pentsamendu
baten azpian

gizaki beldurgarrienak erahiltzea
lortu dugu azkenik
orain bere burua zergatik hil zuten
argitzea baizik ez zaigu geratzen.

Martxel Mariskal

IZKUTUTAKO AMETSAK

Nire munduko ametsak
gure bihotzaren ametsak
gure sustraietako ametsak
nire barruko ametsak.

Inoiz amestu ezin diren ametsak
amets izkutuak
amets isilak, mutuak,
nire bakardadeko ametsak.

Zorionaren bila doazen ametsak
gorrotoaren ametsak
amets bilatuak, desideratuak,
nire munduko ametsak.

Udaberriko egusentiaren irribarrea
udazkeneko ilunabarraren malkoa.
Non ote daude ametsak?
Nire munduko ametsak.

Itsu egingo naute
zahar egingo naute.
Joango ote dira nere ametsak?
Nire munduko ametsak.

Etorkizun itxaropena galduko da
itxaropen izpiak itzaliko dira.
Baina galduko al ditut ametsak?
Nire munduko ametsak.

Euskara isiltzen denean
izarrak erortzen direnean
mendiak desegiten direnean,
orduak ez dut ametsik egingo.
Nire munduko ametsak.

Bakeak ez du usorik izango
fedea ez du gurutzerik izango
ene bihotzak ez zaitu zu izango.
Nire munduko ez du ametsik izango.

Zu munduko zara orduan
baina poesiaren hegoek eramango naute
zure bakardadera.

Hasperen gabeko bakardadera
negarrik gabeko bakardadera.

Ametsik gabekoa.
Joango natzaizu, maite, bila
askatuen zerurantz alde egin
ixiltasunaren hesia apurtuz.
Berriz gure munduko ametsen bila.

Agian edertasunaz hitz egiten duten
paradisuko azken lorratzetan

edo zerua sostengatzen duten pilareetan

behar bada Jainkoen ateetan deituz.

Esperientzia aberatsa,
ia krudela.
Baina ez nituzke sekula
ametsak galdu nahi.
Gure munduko ametsak.

Azken desafio honetan,
bazterrik ez duen unibertsioan
hutsaren gainean bertikalki dantzatuz
osotasunezko segunduetan.

Espazioko akrobatak
beste dimentsiotako dantzariak
eginezinaren ateak zeharkatuz.

Agian, han goian
aurkituko ditugu ametsak
baina ez da berdina izango
ez bait ditut errealtate mugak bereziko.

Galdurik nabil erantzunik gabe
bilutsik nabil ametsik gabe
bakarrik nabil zu gabe.

Non aurki ditzaket erantzunik?
Ametsak oihu isiletan deladarkatzen
dituzten erantzun mutuak?

Agian edertasunaz hitz egiten duten
paradisuko azken lorratzetan

edo zerua sostengatzen duten pilareetan

behar bada Jainkoen ateetan deituz.

Sara Martinez.

E. GRANDS

ILLUSTRATION